

**”Kielenhuolto on seksikästä!” – Toimittajaopiskelijoiden
kielenhuoltoasenteet ammattikorkeakouluissa**

Kati Järvinen

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Medianomin tutkinto

Amk-opinnäytetyö

2022

Tiivistelmä

Tekijä Kati Järvinen
Tutkinto Medianomi
Opinnäytetyön nimi "Kielenhuolto on seksikästä!" – Toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteet ammattikorkeakouluissa
Sivu- ja liitesivumäärä 53+5
<p>Medialla on suuri vaikutus ihmisten kielenkäyttöön. Siitä huolimatta journalistisissa teksteissä näkee yhä enemmän kielivirheitä, joita tekevät niin ammattitoimittajat kuin alan opiskelijatkin. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten nykypäivän toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon ja yleiskielen suositusten vastaisiin ilmauksiin. Tutkimuksen kielitieteellisinä lähtökohtina olivat sosiolingvistiikka, kansanlingvistiikka sekä kieli-ideologioiden ja kieliasenteiden tutkimus. Tutkimuksen tietoperustassa tarkasteltiin myös monipuolisesti kielenhuollon käsitettä.</p> <p>Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella, joka lähetettiin huhtikuussa 2022 kaikille Haaga-Helia ammattikorkeakoulussa, Turun ammattikorkeakoulussa ja Oulun ammattikorkeakoulussa journalismia opiskeleville henkilöille. Kyselyyn vastasi 39 opiskelijaa. Tutkimuksen pääpaino oli laadullisessa tutkimuksessa, joten kyselylomakkeella kerätty aineisto analysoitiin pääosin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Aineistosta tehdyt määrälliset havainnot auttoivat saamaan aineistosta mahdollisimman kattavan kokonaiskuvan, vaikka tulokset eivät olekaan yleistettävissä kaikkiin journalismia ammattikorkeakouluissa opiskeleviin henkilöihin.</p> <p>Tutkimukseen osallistuneille toimittajaopiskelijoille kielenhuolto tarkoittaa sääntöjen noudattamista eli kieliopista ja oikeakielisuudesta kiinni pitämistä, virheettömyyttä eli tekstien tarkistamista ja korjaamista, aktiivista toimintaa eli kielen ylläpitämistä ja kehittämistä sekä saavutettavuutta eli helppolukuisuudesta ja ymmärrettävyydestä huolehtimista. Varsinaisia kielenhuoltoasenteita aineistosta löytyi viisi: myönteinen, neutraali, kielteinen, ristiriitainen ja kehittymishaluinen. Suurin osa vastaajista suhtautui kielenhuoltoon myönteisesti ja ymmärsi sen hyödyllisyyden niin toimittajan työn, kielipolitiikan, yleissivistyksen kuin saavutettavuudenkin kannalta. Positiivisten tuntemusten ohella kielenhuolto herätti opiskelijoissa neutraaleja, kielteisiä tai hyvinkin ristiriitaisia tunteita. Osa vastaajista suhtautui kielenhuoltoon ennen kaikkea rutiinina osana kokonaisuutta, ja toiset taas kokivat sen pitkävetoiseksi, stressaavaksi tai ahdistavaksi tärkeilyksi. Yllättävän monen opiskelijan suhde kielenhuoltoon oli ristiriitainen: kielenhuoltoa pidettiin ensiarvoisen tärkeänä, mutta silti se pelotti, turhautti tai ärsytti. Moni oli kuitenkin motivoitunut kehittämään omia kielenhuoltotaitojaan. Yleiskielen suositusten vastaiset ilmaukset saivat vastaajien keskuudessa vaihtelevaa kannatusta. Hyväksyttävimpinä vastaajat pitivät lauseenvastikkeen yhteydessä olevaa pilkkua, subjektin monikollisen merkityksen mukaan taivutettua verbiä, kun se olisi pitänyt taivuttaa yksikkömuotoisen lukusanan mukaan, sekä virkkeen merkityksen kannalta väärään sanaan liitettyä <i>kin</i>-liitettä.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että ainakin tutkimukseen osallistuneet toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon pääosin myönteisesti, vaikka se välillä turhauttaakin. Kielenhuolto nähdään paitsi tärkeänä toimittajan työkaluna myös merkittävänä osana yleissivistystä ja suomen kielen aseman säilyttämistä.</p>
Asiasanat kielenhuolto, asenteet, journalismi, opiskelijat, sosiolingvistiikka, kansanlingvistiikka

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Tutkimuksen kielitieteelliset lähtökohdat	4
2.1	Sosiolingvistiikka.....	4
2.2	Kansanlingvistiikka	5
2.3	Kieli-ideologiat.....	6
2.4	Kieliasenne.....	7
3	Kielenhuolto.....	9
3.1	Kielenhuollon määritelmät ja tehtävät	9
3.2	Kielenhuollon historiaa ja tulevaisuudenkuvia	11
3.3	(Media)kielen rappio ja hyvä lehtikieli.....	12
4	Tutkimuksen toteutus	14
4.1	Tutkimuskysymykset.....	14
4.2	Aineistonkeruu	14
4.3	Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä	15
4.4	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	16
5	Tulokset ja analyysi.....	18
5.1	Miten toimittajaopiskelijat määrittelevät kielenhuollon?	18
5.2	Miten toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon?	24
5.2.1	Kielenhuoltoasenteet	24
5.2.2	Kielenhuollon tärkeys.....	31
5.3	Miten toimittajaopiskelijat suhtautuvat yleiskielen vastaisiin ilmauksiin?.....	37
6	Pohdinta	45
	Lähteet	49
	Liitteet.....	54
	Liite 1. Viesti journalismin opiskelijoille	54
	Liite 2. Webropol-kyselylomake	55

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö sai alkunsa huolesta. Journalistisissa teksteissä näkee yhä enemmän kielivirheitä, joita tekevät niin ammattitoimittajat kuin alan opiskelijatkin. Osa virheistä on toki kiireestä ja huolimattomuudesta johtuvia inhimillisiä kömmähdyksiä, mutta loput osoittavat vakavia puutteita toimittajien kirjoitustaidoissa. Eivätkö toimittajat enää välitä oikeakielisyydestä?

Opinnäytetyössäni tutkin 2020-luvun toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteita. Aihe on aina ajankohtainen, sillä tiedotusvälineiden kieli koskettaa lähes jokaista ja viestimillä on suuri vaikutus ihmisten kielenkäyttöön. Keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassa riittää pilkunviilaajiksi parjattuja kielipoliiseja, jotka paheksuvat mediassa viliseviä kielivirheitä, ja nuorten heikentyneestä kirjoitustaidostakin uutisoidaan tasaisin väliajoin (mm. Ziemann 30.12.2019). Toisaalta taas ilmassa on yhä enemmän merkkejä ”täydellisestä kielellisestä välinpitämättömyydestä” ja kielenhuolto on leimattu ”turhaksi piperrykseksi” (Heikkinen & Mantila 2011, 164).

Kun toimittaja Julia Thurén (11.3.2022) kirjoitti kolumnissaan, että kielioppivirheiden pilkkaaminen on ”ällöttävä elitismin muoto”, joka johtaa pahimmillaan yhteiskunnalliseen polarisaatioon, tekstin kommenttiosiossa käytiin kiivasta keskustelua kielenhuollon puolesta – ja sitä vastaan. Moni halusi ruotia etenkin toimittajien kielenhuoltotaitoja. Eräs kommentoija kuvaili, että joskus uutisia lukiessa hänestä tuntuu siltä kuin jutun olisi kirjoittanut ”teini-ikäinen, lukemista kartteleva työelämään tutustuja”. Toimittajien kielenhuolto-osaamisen välttämättömyyttä perusteltiin muun muassa sillä, että ammatikseen kirjoittaville on eri vaatimukset kuin muille ja sääntöjen ansiosta kieli pysyy ymmärrettävänä. Loppujen lopuksi moni piti kuitenkin tärkeimpänä, että viesti menee perille, vaikkei sitä olisi kirjoitettu aivan pilkulleen oikein.

Kielenhuoltoasenteita on tutkittu aiemmin etenkin pro gradu -tutkielmissa ja väitöskirjoissa. Anniina Sahi (2013) tutki pro gradu -työssään, miten kieltä huolletaan Suomen seitsenpäiväisissä sanomalehdissä. Kävi ilmi, että käytännöt vaihtelevat suuresti, mutta kaikissa lehdissä oltiin yksimielisiä siitä, että kieltä tulisi huoltaa nykyistä aktiivisemmin. Tutkimukseen osallistuivat kuitenkin vain uutispäälliköt tai muut lehtien johtohahmot. Sahin (2013, 70–71) mukaan kielenhuoltoa vaivaa imago-ongelma, sillä kielenhuolto mielletään usein ”tiukkapipoiseksi pilkunviilaukseksi” tai henkilökohtaiseksi loukkaukseksi, vaikka sen tarkoituksena on ennen kaikkea edistää tekstien ymmärrettävyyttä.

Maija Saviniemi (2015) tutki väitöskirjassaan päivälehtien, paikallislehtien ja Yleisradion toimitushenkilökunnan kielenhuoltotietoja, -käytäntöjä ja -diskursseja. Tutkimustulokset osoittavat,

että suurin osa kielenhuolto-ongelmista liittyy yhdyssanoihin ja pilkkuihin. Jopa noin 97 prosenttia tutkimukseen osallistuneista toimittajista tai muusta toimitushenkilökunnasta piti kielenhuoltoa erittäin tai melko tärkeänä.

Toimitushenkilökunnan ohella myös muiden ryhmien kielenhuoltoasenteita on jo jonkin verran tutkittu opinnäytetöissä. Laura Heikkinen (2018) tutki kandidaatintutkielmassaan, miten luovaa kirjoittamista harrastavat suhtautuvat kielenhuoltoon. Tutkimuksen osallistujat Heikkinen nimesi Saviniemen tapaan semimaallikoiksi, sillä osalla heistä oli lingvististä koulutustaustaa. Tutkimuksessa selvisi, että luovaa kirjoittamista harrastavat suhtautuvat kielenhuoltoon pääosin myönteisesti – vain yhden vastaajan asenne oli selkeän kielteinen, sillä hän koki kielenhuollon vain joukkona ehdottomia sääntöjä.

Emilia Nivukoski (2019) tutki pro gradu -työssään kielenhuolto-opetuksen tarvetta ammattikorkeakouluissa. Tutkimuksessa esiin nousseet asenteet ja opiskelijoiden tekemät kielenhuoltovirheet osoittavat, että kielenhuolto-opetukselle on tarvetta. Tutkimuksen mukaan opiskelijat pitävät kielenhuoltoa tärkeänä ja toivovat, että sitä opetetaan myös ammattikorkeakoulussa. Nivukoski huomasi, että opiskelijoiden taitotasot vaihtelevat hyvin paljon ja ongelmia aiheuttavat erityisesti pilkut ja puhekielisyys.

Tuorein tutkimus kielenhuoltoasenteista on Maaria Havumäen (2020) pro gradu -tutkielma, jossa selvitettiin lifestyleblogien lukijoiden ja kirjoittajien suhtautumista kieliongelmiin. Tutkimuksen mukaan ”blogien lukijat ja kirjoittajat mieltävät blogikielen omanlaisekseen kielimuodoksi, jonka normit muodostuvat yhteisön keskinäisessä vuorovaikutuksessa” (Havumäki 2020, 1). Tutkimuksessa selvisi, että blogitekstien kieleen suhtaudutaan varsin mustavalkoisesti, ongelmalähtöisesti ja virhekeskeisesti – ja usein myös tunneperäisesti. Kaikki virheet eivät lukijoiden silmissä ole keskenään samanarvoisia, vaan esimerkiksi yhdyssanavirheet ovat selkeästi muita pahempia. Tutkimustulokset osoittavat, että oikeakielisyys vaikuttaa edelleen keskeisesti siihen, nähdäänkö teksti hyvänä vai huonona. (Havumäki 2020, 75–77.)

Eri ryhmien kielenhuoltoasenteita on siis Suomessa tutkittu jo jonkin verran, mutta 2020-luvun toimittajaopiskelijat, tulevat kirjakielen normijärjestelmän suunnannäyttäjät, eivät ole vielä päässeet tutkimuksissa ääneen. Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin selvittää, miten nykypäivän toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon ja kuinka herkästi he hyväksyvät yleiskieleen kuulumattomia muotoja. Varsinaiset tutkimuskysymyksetni ovat:

– Miten toimittajaopiskelijat määrittelevät kielenhuollon?

– Miten toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon?

– Kuinka hyväksyttävänä toimittajaopiskelijat pitävät yleiskielen vastaisia ilmauksia?

Tutkimus on rajattu koskemaan vain ammattikorkeakouluissa toimittajiksi opiskelevia henkilöitä, ja se toteutetaan kyselytutkimuksena.

Tutkimuksen kielitieteellisinä lähtökohtina ovat sosiolingvistiikka ja kansanlingvistiikka.

Tietoperustassa tutustutaan myös kieli-ideologioiden, kieli-asetteiden ja kielenhuollon käsitteisiin.

Kielenhuollon määritelmien ja tehtävien lisäksi tarkastellaan lyhyesti kielenhuollon historiaa ja tulevaisuudenkuvia, sillä kielenhuollon periaatteet ovat muuttumassa eikä kielenhuolto ole terminä enää yhtä perusteltu kuin aiemmin (Hiidenmaa 2003, 300).

2 Tutkimuksen kielitieteelliset lähtökohdat

Tutkimuksen teoreettisina lähtökohtina ovat sosiolingvistiikka ja kansanlingvistiikka. Myös kieli-ideologioiden ja kieliasenteiden ymmärryksestä on hyötyä tutkimustulosten analysoinnissa. Tässä luvussa tarkastellaan näitä kielentutkimuksen osa-alueita ja käsitteitä sekä tämän tutkimuksen suhdetta niihin.

2.1 Sosiolingvistiikka

Tämä tutkimus keskittyy siihen, miten toimittajaopiskelijat suhtautuvat kieleen ja sen norminmukaiseen käyttöön. Koska kieltä tarkastellaan sosiaalisena ilmiönä, tutkimus on luonteeltaan sosiolingvistinen.

Sosiolingvistiikka on kielentutkimuksen ala, jossa kieltä käsitellään sen sosiaalisessa ympäristössä etsien kielenkäytön ja yhteiskunnallisen todellisuuden välisiä syy-yhteyksiä (Nuolijärvi 2000, 13–14). Tieteen termipankissa (23.4.2022) sosiolingvistisen tutkimuksen keskeisiksi kohteiksi on listattu kielen variaatio eli vaihtelu, kielen muutos, monikielisyys, kielenvaihto ja kielen säilyminen, kielipolitiikka, kielikontaktit ja kieliasenteet.

Sosiolingvistiikka on mainittu akateemisessa tutkimuksessa ensimmäisen kerran vuonna 1952, mutta tutkimusalana sitä ei vielä tuolloin ollut olemassa. Käsite vakiintui käyttöön 1960-luvulla, jolloin William Labov julkaisi tutkimuksensa New Yorkissa käytetyn englannin sosiaalisesta vaihtelusta. Labovin tutkimus sysäsi alulle sosiolingvistisen variaationtutkimuksen, joka on kenties tunnetuin sosiolingvistiikan useista tutkimussuuntauksista. Suomessa variaationtutkimuksella on vahvat perinteet, ja siitä on tullut jopa sosiolingvistiikan synonyymi. (Nuolijärvi 2000, 13–14; Piippo 2016, 30–31.)

Sosiolingvistiikka on totuttu jakamaan kahtia mikro- ja makrososiolingvistiikkaan. Siinä missä mikrososiolingvistiikka tarkastelee sosiaalisen rakenteen vaikutuksia ihmisten puhetapaan ja kielen varieteettien korrelointia sosiaalisten muuttujien, kuten sukupuolen ja iän, kanssa, makrososiolingvistiikka keskittyy esimerkiksi kielen vaihtoon, säilymiseen ja kuolemiseen sekä kielellisiin asenteisiin. (Nuolijärvi 2000, 15.) Kielelliset asenteet ovat tämän tutkimuksen keskiössä, joten tutkimus on siten lähimpänä makrososiolingvistiikkaa. On toki huomioitava, että näitä kahta tasoa on melko mahdotonta täysin erottaa toisistaan, kun kieltä tutkitaan sosiaalisena ilmiönä. On siis todennäköistä, että esimerkiksi tämän tutkimuksen osallistujien sosiaaliset muuttujat vaikuttavat heidän kielellisiin asenteisiinsa. Piipon (2016, 38) mukaan erilaiset sosiaaliset

kategoriat, kuten sukupuoli ja sosioekonominen tausta, eivät tosin ole ennakolta olemassa olevia kategorisointeja, vaan ne rakentuvat nykysosiolingvistiikassa nimenomaan kielen kautta.

2.2 Kansanlingvistiikka

Sosiolingvistiikan ja dialektologian eli murteentutkimuksen välimaastoon syntyi 1980–90-luvulla *kansanlingvistiikka*, joka keskittyy tavallisten ihmisten kielitietoisuuteen eli kielenkäyttäjien omiin käsityksiin kielestä. Kansanlingvistiikan uranuurtajana voidaan pitää amerikkalaista Dennis Prestonia, joka kartoitti tutkimuksissaan yhdysvaltalaisen mietteitä kielen alueellisesta vaihtelusta. Yhdysvalloista kansanlingvistiikka rantautui Suomeen 2000-luvun alussa. Erilaisista kieliassennetutkimuksen lähestymistavoista juuri kansanlingvistiikka ja etenkin sen murrehavaintojen tutkimukseen keskittyvä alalaji kansandialektologia on ollut Suomessa suosittua. Suomessa onkin vahva murteentutkimuksen perinne, joten siitä on ollut luontevaa siirtyä murreassennetutkimukseen. (Mielikäinen & Palander 2002, 90; Piippo 2016, 31.)

Poikkeuksen kansandialektologiseen tutkimusperinteeseen on viime vuosina tehnyt esimerkiksi Maija Saviniemi (2015), joka tutki väitöskirjassaan toimitushenkilökunnan suhtautumista suomen kielen standardiin murteiden sijaan. Saviniemen tutkimus poikkeaa perinteisestä kansanlingvistisestä tutkimuksesta myös siinä mielessä, että hänen informanttinsa olivat semimaallikoita, eivät maallikoita. Myös tässä opinnäytetyössä tarkastellaan suomen standardikieltä murteiden sijaan, ja tutkimuksen kohderyhmä koostuu semimaallikoista, sillä osalla heistä on lingvististä koulutustaustaa ja osalla ei.

Mielikäisen ja Palanderin (2002, 91) mukaan maallikot eli ei-kielitieteilijät jakavat kielen usein kahtia murteeseen ja norminmukaiseen kieleen. Erityisesti jälkimmäinen näistä on ongelmallinen, sillä suomen kielestä puuttuu sille yleispätevä sana. *Yleiskieli* ei ilmaise kaikille normikieltä, ja sen sijaan arkikielessä puhutaankin usein *kirjakielestä*. Tähänastisten tutkimusten mukaan maallikoiden käyttämät termit saatetaan ymmärtää ja tulkita eri tavoin. Esimerkiksi maallikoiden piirtämät murrekartat osoittavat, että yleis- ja kirjakieltäkin voidaan pitää alueellisina kielimuotoina, joita puhutaan pääkaupunkiseudulla ja Etelä-Suomessa, mutta myös Jyväskylässä ja Keski-Suomessa. Helsingin puhekieltä puolestaan on kuvattu sekä slangiksi että kirjakieleksi. (Mielikäinen & Palander 2002, 91–93.)

Sosiolingvistin näkökulmasta kirjakieli on vain yksi kielen sosiaalisista murteista, yksityisen kielen vastakohta. Kirjakieli ei siis ole sosiaalisesti neutraali, vaikka näin yleensä halutaankin ajatella. Konservatiivisuutensa takia se saattaa jäädä puhutusta kielestä häiritsevästi jälkeen ja jossakin

määrin kangistua kaavoihinsa. (Sajavaara 2000, 82.) Kirjakielen käsitteeseen pureudutaan tarkemmin kielenhuoltoa koskevassa luvussa.

Käsitykset siitä, mikä muokkaa kielenkäyttöä, ovat vuosien saatossa muuttuneet. 1970-luvulla kielentutkijat eivät vielä pitäneet tiedotusvälineiden yleiskielistävää roolia oleellisena, mutta nyt median ja kaikkien sähköisten viestimien tiedetään häivyttävän kirja- ja puhekielen eroja (Mielikäinen & Palander 2002, 105). Mielikäisen ja Palanderin (2002, 105) mukaan asennekyselyissä onkin aina otettava huomioon vastaajien ”kansanlingvistinen tausta” eli esimerkiksi se, mitä he tarkoittavat murteella, puhekielellä ja median vaikutuksella tai miten heidän koulutuksensa vaikuttaa heidän kielelliseen tietoisuuteensa. Juuri tästä syystä tässäkin tutkimuksessa huomioidaan se, onko vastaajilla kielitieteellistä koulutustaustaa ja miten he itse määrittelevät kielenhuollon.

2.3 Kieli-ideologiat

Käsityksemme kielestä on aina jollakin tavalla ideologinen, koska hahmotamme maailmaa erilaisista näkökulmista käsin. Piipon (2016, 24) mukaan kielen ideologisuus tulee ennen kaikkea siitä, ettei kieli ole vain tietyistä säännöistä koostuva järjestelmä, vaan toimintaa, joka linkittyy aina kieltä käyttävään yhteisöön ja sen tapoihin hahmottaa ja arvottaa ympäröivää maailmaa. *Kieli-ideologiat* voidaankin määritellä ”tietoisiksi ja tiedostamattomiksi asenteiksi, mielipiteiksi, uskomuksiksi ja teorioiksi kielestä” (Piippo 2016, 24).

Kieli-ideologioiden tutkimuksessa keskitytään kielikysymysten herättämiin uskomuksiin, arvostuksiin, luokitteluihin, neuvotteluihin ja keskusteluihin. Kieli-ideologioilla on vaikutusvaltaa, sillä ne muokkaavat mielipiteitämme esimerkiksi eri kielimuotojen kauneudesta, arvosta ja merkityksestä. (Mäntynen, Halonen, Pietikäinen & Solin 2012, 325.)

Mäntynen, Halosen, Pietikäisen ja Solinin (2012, 325) mukaan kieli-ideologioiden tutkimusta on tehty erityisesti lingvistisen antropologian, sosiolingvistiikan ja diskurssintutkimuksen aloilla, mutta kieli-ideologiset kysymykset ulottuvat hyvin monenlaiseen kielentutkimukseen. Kieli-ideologioiden tutkimuksen voidaan katsoa lähteneen liikkeelle lingvistisen antropologin Michael Silversteinin 1970-luvun lopussa pitämästä esitelmästä, jossa hän esitti kieli-ideologioiden näyttelevän keskeistä roolia kielen muokkaajana. Kielenkäyttäjien omia huomioita kielestä ei ollut aiemmin juurikaan tutkittu, mutta Silversteinin ajatusten myötä ne alkoivat saada näkyvyyttä. Sitten kieli-ideologioista tuli keskeinen osa myös sosio- ja kansanlingvististä tutkimusta. (Mäntynen, Halonen, Pietikäinen & Solin 2012, 325–327.)

Kuten Mäntynen, Halonen, Pietikäinen ja Solin (2012, 331) toteavat, kieli-ideologian ja normin käsitteet ovat hyvin lähellä toisiaan, sillä kielenkäyttöä koskevat uskomukset johtavat erityisesti institutionaalisissa konteksteissa normikoodistoihin, joiden avulla kielenkäyttöä säädellään. Normeja käsitellään tarkemmin kielenhuoltoa koskevassa luvussa.

2.4 Kieliasenne

Käyttäytymistieteissä *asenteen* määritelmät vaihtelevat hyvinkin paljon keskenään. Behavioristisen näkemyksen mukaan asenne ilmenee käyttäytymisessä, kun taas mentalistisen tulkinnan mukaan se on mielentila eli taipumus tai alttius suhtautua johonkin tietyllä tavalla. Konstruktivistisen näkemyksen mukaan asenteet ovat kielellistä ja sosiaalista toimintaa. (Mm. Agheyisi & Fishman 1970, teoksessa Mielikäinen & Palander 2002, 88.)

Kieltä koskevassa asennetutkimuksessa asenteista puhutaan ainakin kahdella eri termillä. Mielikäinen ja Palander (2002, 86) käyttävät suomalaisen sosiolingvistisen perinteen mukaisesti termiä *kielellinen asenne*, mutta englannin kielen *language attitude* kääntyy myös suoraan *kieliasenteeksi*. Saviniemen (2015, 27) tapaan käytän tässä tutkimuksessa kieliasennetta kielenhuoltoasenteiden yläkäsitteenä.

Piipon (2016, 27) mukaan kieliasenne on suhtautumistapa, joka ihmisellä on kielen piirteitä, kielimuotoja tai kielenkäyttäjiä kohtaan. Kieliasenteiden tutkiminen alkoi 1960-luvulla, ja se perustuu alun perin sosiologiaan ja sosiaalipsykologiseen asennetutkimukseen. Asenteet ovat nousseet esiin etenkin sosiolingvistiikassa ja kansanlingvistiikassa. Suomessa kieliasenteiden tutkimus on lähtenyt liikkeelle 1970-luvun lopulla toteutetuista sosiolingvistikaisista hankkeista, joissa tutkittiin muun muassa Helsingin kaksikielisyyttä ja Helsinkiin muuttaneiden savolaisten ja eteläpohjalaisten murteen muuttumista. (Mielikäinen & Palander 2002, 86.)

Yleisen näkemyksen mukaan asenteet koostuvat kolmesta osasta: kognitiivisesta, evaluoivasta (emotionaalisesta, affektiivisesta) ja konatiivisesta (toiminnallisesta) komponentista. Kognitiivinen komponentti liittyy tietoon eli esimerkiksi käsityksiin erilaisista kielimuodoista ja kielen piirteistä. Kun kielenkäyttäjät arvioivat kielimuotoja tai esimerkiksi kielen piirteiden mieluisuutta, tutkitaan asenteiden evaluoivaa komponenttia. Konatiivinen komponentti puolestaan koskee käyttäytymistä eli sitä, miten asenteet vaikuttavat kielenkäyttöön. Voidaan esimerkiksi tutkia sitä, miksi joku tavoittelee tietynlaisia kielenkäyttötapoja ja karttelee toisia. (Mielikäinen & Palander 2002, 88.)

Kieli-ideologian ja kieliasenteen suhde on läheinen, mutta käsitteenä kieli-ideologia on asennetta laajempi. Garrett (2010, teoksessa Saviniemi 2015, 31) näkee kieliasennetutkimuksen yhtenä kieli-

ideologioiden tutkimuksen metodologisena vaihtoehtona. Ajattelen Saviniemen (2015, 31) tapaan, että ihmisen kieliasenteet ovat osa hänen kieli-ideologiaansa.

3 Kielenhuolto

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten ammattikorkeakoulujen toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon. Samalla tarkastellaan sitä, miten opiskelijat määrittelevät kielenhuollon eli mitä se heidän mielestään tarkoittaa. Tässä luvussa käydään läpi kielenhuollolle eri yhteyksissä annettuja määritelmiä ja tehtäviä. Lisäksi kartoitetaan sitä, mikä merkitys kielenhuollolla on eri aikoina ollut ja miltä kielenhuollon tulevaisuus tällä hetkellä näyttää. Lopuksi tarkastellaan vielä kielen rappiota erityisesti median kielen näkökulmasta ja kerrataan hyvän lehtikielen tunnusmerkit.

3.1 Kielenhuollon määritelmät ja tehtävät

Kielitoimiston sanakirjan (2.5.2022) mukaan *kielenhuolto* on ”kielen järjestelmän ja kielenkäytön ohjailua suosituksin”. Sajavaara (1989, 186) suhtautuu kielenhuoltoon äidillisemmin: hänen mukaansa se on ”kielestä huolehtimista, kielen hoitamista ja vaalimista, hellimistäkin”. Kuten Muikku-Werner (2005, 10) toteaa, kielenhuollon kysymykset koskettavat meitä kaikkia, sillä jokaisella on oikeus ymmärrettävään tekstiin.

Kielenhuollolla on useita merkityksiä, ja se onkin totuttu jakamaan kolmeen osa-alueeseen: kielen järjestelmän tai rakenteen huoltoon, tekstinhuoltoon ja kielen aseman huoltoon eli kielipolitiikkaan (Mm. Hiidenmaa 2004, 273; Kotimaisten kielten keskus a.)

Kun huolletaan kielen järjestelmää tai rakennetta, kiinnitetään huomiota oikeinkirjoitukseen, sanojen taivutukseen, sanastoon, lauserakenteisiin ja esimerkiksi nimistöön. Erilaiset kielenhuollon ohjeet ja suositukset ylläpitävät suhteellisen yhtenäistä ja ymmärrettävää yleiskieltä. (Kotimaisten kielten keskus a.) Suomen virallisena kielenhuoltoelimenä toimii Kotimaisten kielten keskus eli Kotus, jonka yhtenä lakisääteisenä tehtävänä on suomen kielen huolto. Kotuksen kielenhuolto-osasto tunnetaan Kielitoimistona. Sen apuna toimii suomen kielen lautakunta, johon kuuluu suomen kielen tutkijoita ja kielenkäytön asiantuntijoita. (Kankaanpää 2013.)

Toisinaan on tarvetta huoltaa kokonaisia tekstejä eli parannella niitä siten, että ne olisivat mahdollisimman tarkoituksenmukaisia omissa käyttöyhteyksissään. Tekstinhuoltoa tehdään muun muassa kouluissa, kustantamoissa, toimituksissa, virastoissa ja yrityksissä. Kieliasun tarkistuksen lisäksi teksteissä tarkastellaan etenkin rakennetta, näkökulmaa, tyyliä ja sävyä. (mm. Hiidenmaa 2004, 273–289; Kotimaisten kielten keskus a.)

Kielenkäytön ohjeista ja tekstinhuollosta erillään ovat vielä kysymykset esimerkiksi koulujen kielitarjonnasta ja siitä, millä kielellä eri tilanteissa toimitaan. Kun kielenhuollolla viitataan

kielipolitiikkaan, tarkoitetaan niitä suunnitelmallisia toimia, joilla vaikutetaan kielen asemaan yhteiskunnassa. (Kotimaisten kielten keskus a.) Suomen kielen asemasta käydäänkin jatkuvaa keskustelua. Laissa otetaan kantaa suomen kielen käyttöön muun muassa äidinkielen opetuksen osalta, mutta kielen elinvoimaisuuden kannalta monilla hallinnollisilla ja kulttuuripoliittisilla päätöksilläkin on suuri vaikutus. (Hiidenmaa 2004, 290–292.) Kotimaisten kielten keskuksen nimeämä suomen kielen lautakunta on ottanut voimakkaasti kantaa suomen kielen aseman heikkenemiseen, viimeksi vuonna 2018. Kannanotossaan lautakunta totesi, että Suomi tarvitsee kansallisen kielipoliittisen ohjelman ja siinä tulee ottaa kantaa mm. ”yhteiskunnan toimintaa vaikeuttavaan yleiskielen hallinnan heikkenemiseen” (Kotimaisten kielten keskus 2018). Kannanotto sai paljon mediahuomiota ja päättyi lopulta hallitusohjelmaan.

Kielenhuollon tehtävänä on kielen normittaminen eli standardointi (Kolehmainen 2014, 19). Kielenhuolto onkin alun perin ollut kirjakielen luomista ja kehittämistä eli normien kodifiointia. Kielenkäytön *normit* ovat sääntöjä, ohjeita ja suosituksia, joiden perusteella eri ilmausten hyväksyttävyyttä arvioidaan. (Kolehmainen 2014, 21.) Sajavaaran (2000, 102) mukaan normien hallinta on perusta kielenkäytölle: normit osoittavat ehdot, joiden puitteissa yksilöllistä kielenkäyttöä voi eri tilanteissa vaihdella. Tämän pohjan oppilaat saavat koulussa. Sajavaaran (2000) mukaan se ei kuitenkaan riitä, vaan oppilaat tarvitsevat myös kriittistä näkemystä siitä, miten meitä ohjaillaan kielen avulla. Sajavaara (2000) näkee kielenhuollon päätehtävänä kielenkäyttäjien kriittisen kielikasvatuksen, jotta he näkisivät, ”mitä sanojen ja muiden merkkien takana todellisuudessa tapahtuu”. (Sajavaara 2000, 102.) Kielenhuollon normeista puhuttaessa ei puhutakaan pelkästään kielestä vaan myös yhteisön arvoista ja ihanteista (Mäntynen 1996, 516).

Kielenhuollon keinotekoiset normit koskevat ensisijaisesti muodollista, kirjoitettua kieltä, josta käytetään vaihtelevasti termejä *kirjakieli* ja *yleiskieli*. Mäntynen (1996) tutkimuksissa kirjakieli näyttäytyy ensisijaisena kielimuotona ja tietynlaisena ihanteena, kielimuodoista ylimpänä (Mäntynen 1996, 516). Nykyisen kielenhuollon kohteena olevasta kielimuodosta käytetään useimmiten termiä yleiskieli, jolla tarkoitetaan kirjoitettua kieltä ja sitä lähellä olevaa puhuttua, virallisuonteista kieltä. Kirjakielen ja yleiskielen raja on liukuva, koska se määräytyy pitkälti käyttöyhteyksien mukaan. Kolehmainen (2014) mukaan kirjakieliset tekstit voivat olla hyvin moninaisia: tietyn alan termistöä sisältävää erikoiskieltä, monimutkaista virkakieltä tai vapaatyylisiä kaunokirjallisuutta. Sen takia mikä tahansa kirjakieli ei ole yleiskieltä. (Kolehmainen 2014, 21.) Käytän tässä tutkimuksessa kielenhuollon kohteena olevasta standardoidusta kielestä termiä yleiskieli, sillä kuten Kolehmainen (2014, 23) on todennut, kirjakieli sisältää yleiskielen lisäksi myös erikoiskielet, joilla ei tässä tutkimuksessa ole roolia.

3.2 Kielenhuollon historiaa ja tulevaisuudenkuvia

Suomen kieltä on ohjailtu järjestelmällisesti 1800-luvulta lähtien, mutta päämäärät ja keinot on ymmärretty eri aikoina eri tavoin. Yksi tapa tarkastella kielenhuollolle annettuja merkityksiä on käydä läpi eri termejä, joita kielenhuollosta on aikojen saatossa käytetty. (Voutilainen 2016, 149.)

Kielenkäyttöä koskevia ohjeita ja suosituksia kutsuttiin 1900-luvun loppupuolelle saakka *oikeakielisyydeksi*. Termi rantautui Suomeen 1800-luvun lopulla Ruotsista, kun Helsingin yliopiston suomen kielen professori E. N. Setälä käytti sitä virkaanastujaisesitelmässään. (Kolehmainen 2014, 24–25; Voutilainen 2016, 149.) Tutkiessaan käsityksiä ”oikeista” ja ”vääristä” muodoista ja ilmauksista Setälä hahmotteli kolme oikeakielisyydskantaa: kielipillis-etymologisen kannan, käytännönomaisuuskannan ja tarkoituksenmukaisuuskannan. Kielipillis-etymologisen kannan mukaan ”kielenlait” määrittelivät, mitkä kielimuodot olivat oikeita ja mitkä vääriä.

Käytännönomaisuuskannasta käytettiin myös nimitystä kansankielisyyskanta, sillä sen mukaan ”kielenlait” elivät puhtaimpina etenkin ”hyvillä kielipaikoilla” puhutussa kansankielessä.

Tarkoituksenmukaisuuskanta puolestaan arvioi oikeaa ja väärää kielenkäyttöä käyttöyhteyden mukaan. (Kolehmainen 2014, 26–28.)

Oikeakielisyyden hallitsi kielikeskustelua vuosikymmeniä. Kielenhuolto oli 1800-luvulla ja vielä 1900-luvun jälkipuoliskolle saakka hyvin preskriptiivistä eli ohjeita antavaa, koska tavoitteena oli kehittää yhtenäisen kirjakielen (Hiidenmaa 2004, 294). Sitten oikeakielisyydestä alettiin vähitellen luopua. Käsitteen ajateltiin heijastavan ja luovan näkemystä, jonka mukaan olisi olemassa ongelmattomasti hyvää ja huonoa kieltä. Todellisuudessa hyvyys ja huonous liittyvät aina vain kieltä arvioivien ihmisten subjektiivisiin käsityksiin ja asenteisiin. Tästä huolimatta sana *oikea* esiintyy edelleen virallisessa termissä *oikeinkirjoitus*. (Voutilainen 2016, 149–150.)

Ensimmäinen havainto kielenhuolto-sanasta on vuodelta 1947, jolloin Virittäjä-lehdessä julkaistiin E. A. Saarimaan kirjoitus ”Kielenhuolto ja kielentutkimusta”. Kielenhuolto liitettiin kuitenkin vielä 1950-luvulla etenkin muiden pohjoismaisten kielten ohjailuun ja suomen kohdalla puhuttiin mieluummin *kielenvaalinnasta*. (Kolehmainen 2014, 111–113.) Kolehmainen (2014) ja Voutilaisen (2016) mukaan kielenhuolto-sanalla on saatettu tarkoituksella hylkiä, koska se on suora käännös ruotsin *språkvård*-sanasta ja svetisismejä pidettiin 1950-luvulla yhtenä puhtaan suomen kielen vihollisista. Käytössä olleet termit kielenvaalinta ja *puhdaskielisyys* kuvaavatkin hyvin silloista pyrkimystä varjella ja suojella alkuperäistä suomea (Kolehmainen 2014, 111–113; Voutilainen 2016, 151.)

Kielenhuolto syrjäytti muut termit vähitellen 1960-luvulta lähtien (Kolehmainen 2014, 25). Kielenhuollon kohteena on kirjoitettu yleiskieli, eikä se niinkään tarkoita enää sääntöjä vaan suosituksia ja ohjeita, jotka vaihtelevat tilanteen mukaan (Voutilainen 2016, 150). Sajavaaran (2000, 69) mukaan siirtyminen oikeakielisyydestä kielenhuoltoon merkitsi siirtymistä ”kuritushenkisestä valvonnasta” laaja-alaisempaan kielenkäyttäjien opastukseen. Silti kielenhuoltoon liittyy usein ajatus jälkien siivoamisesta eli siitä, että jonkun pitäisi korjata toisen tekemiä virheitä (Hiidenmaa 2004, 267). Kielenhuollon rinnalla puhutaankin nykyään usein *kielenohjailusta*, joka on kielenhuoltoa neutraalimpi termi (Sajavaara 2000, 152).

Hiidenmaan (2004, 300) mukaan termi kielenhuolto joutaisi jo lepäämään, koska sen nimissä tehdään niin monia eri asioita, ettei niiden niputtaminen yhden ja saman otsikon alle ole perusteltua. Kielenhuollon sijaan voitaisiin hänen mielestään puhua neljästä eri toiminnasta: kirjakielen kuvauksesta, oikeinkirjoituksesta, hyvien tekstien edistämisestä ja kielipolitiikasta. (Hiidenmaa 2004, 301–302.)

Heikkinen ja Mantila (2011, 202–204) ovat tehneet oman ennustuksensa siitä, millainen kieli suomi on vuonna 2049. Kielenhuollon osalta ei heidän mielestään ole odotettavissa mitään mullistavaa. Heidän visiossaan yhteisen yleiskielen merkitystä painotetaan tulevaisuudessa entistä enemmän muun muassa ihmisten tasavertaisuuden ja yhteisöllisyyden näkökulmasta ja kielenhuollossa otetaan entistä aktiivisemmin huomioon se, että normitetussa yleiskielessäkin on monenlaista vaihtelua. Heikkinen ja Mantila uskovat, että kielenhuollon suosituksia tullaan muuttamaan siten, että ne vastaavat kielen todellista käyttöä. Toisaalta myös uhkakuva kielellisen epätasa-arvoisuuden rajusta lisääntymisestä saattaa hyvinkin toteutua. (Heikkinen & Mantila 2011, 204–205.)

3.3 (Media)kielen rappio ja hyvä lehtikieli

Kieli muuttuu ja kehittyy jatkuvasti, kun sitä käytetään. Hiidenmaan (2004, 22) mukaan kielen muutos on totuttu näkemään rappiona, koska muuttuessaan kieli ei pysy ennustettavana. Pelätään, että suomen kieli kuolee yhdessä pois putoavien omistusliitteiden, kongruenssien ja sanaston kanssa. Yleinen uskomus muutoksen haitallisuudesta ei kuitenkaan Hiidenmaan (2004) mukaan pidä paikkaansa eikä kielen rappiota itse asiassa ole olemassakaan. Hänen mukaansa ihmiskunnan historia ei tunne yhtäkään tuhoutunutta kieltä, joka olisi kuollut ”kieliopilliseen vajavaisuuteensa”. Kieli elää, kunhan sillä on eläviä käyttäjiä. (Hiidenmaa 2004, 22–26.) Myös Piippo, Vaattovaara ja Voutilainen (2016, 58) vakuuttavat, että ”huoli suomen kielen rappiosta

pohjaa enemmän ideologisen tason huoleen kielen puhtaudesta kuin tosiasialliseen uhkaan kielen väistymisestä.”

Erityisesti median käyttämää kieltä ruoditaan paljon. Piippo, Vaattovaara ja Voutilainen (2016, 72) huomauttavat, että siinä missä median kielestä on tullut puhekielisempää, myös joukkoviestimien yhteiskunnallinen rooli on muuttunut viihteellisemmäksi. Aiemmat julkisen kielen ideaalit elävät kuitenkin vahvoina kielenkäyttäjien odotuksissa, ja toimittajilta odotetaan edelleen huolitellumpaa kieltä kuin esimerkiksi asiaohjelmien vierailta (Piippo, Vaattovaara ja Voutilainen 2016, 73). Jaakkolan (2013, 105) mukaan hyvä lehtikieli on virheetöntä, oikeakielistä, informatiivista ja tarkoituksenmukaista ja ammattimainen teksti noudattaa kielenhuollon suosituksia, koska julkisina kielenkäyttäjinä toimittajat vaikuttavat suomen kielen asemaan yhteiskunnassa.

Piippo, Vaattovaara ja Voutilainen (2016, 78) esittävät, että kielen rappion sijaan median muuttunutta kieltä voisi tarkastella myönteisemmin joukkoviestimien kielen monimuotoistumisena, jonka myötä aiempaa laajempi kirjo suomen puhekielen vaihtelua on päässyt kuuluviin. Asiaohjelmien ja viihteen rajan häilyvyys näkyy kielenkäytössä. Lisäksi digitalisaatio ja sosiaalinen media ovat mahdollistaneet sen, että kuka tahansa voi tavoittaa laajoja yleisöjä ilman median väliintuloa. Median ”uudenlainen kansanvalta” onkin hälventänyt julkisen ja yksityisen kielenkäytön rajaa suuresti. Oma vaikutuksensa on myös yleisellä vuorovaikutuskulttuurin rentoutumisella. (Piippo, Vaattovaara & Voutilainen 2016, 78–79.)

4 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa kerrataan tutkimuskysymykset, esitellään tutkimuksen osallistujat ja aineistonkeruu sekä tarkastellaan tutkimuksen metodologiaa. Lopuksi pohditaan tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä. Tutkimuksen pääpaino on aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä, mutta tutkimustulosten analysoinnissa hyödynnetään myös jonkin verran määrällisiä menetelmiä.

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, miten 2020-luvun toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon ja yleiskielen vastaisiin muotoihin. Varsinaisia tutkimuskysymyksiä on kolme:

- Miten toimittajaopiskelijat määrittelevät kielenhuollon?
- Miten toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon?
- Kuinka hyväksyttävänä toimittajaopiskelijat pitävät yleiskielen vastaisia ilmauksia?

Tutkimuksessa siis kartoitetaan, mitä kielenhuolto toimittajaopiskelijoiden mielestä tarkoittaa, mitä ajatuksia ja tunteita se heissä herättää, kuinka tärkeänä he sitä pitävät ja millaisia yleiskielen vastaisia ilmauksia he olisivat valmiita hyväksymään journalistiseen tekstiin.

4.2 Aineistonkeruu

Suomessa journalismia voi opiskella kolmessa ammattikorkeakoulussa: Haaga-Heliassa, Turun ammattikorkeakoulussa ja Oulun ammattikorkeakoulussa, jossa journalismi on toinen medianomin koulutuksen suuntautumisvaihtoehtoista (Haaga-Helia; Turku AMK; OAMK).

Selvitin toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteita Webropol-kyselyn avulla. Asennekyselyyn sisältyi niin sanottu kielenhuoltotesti, jolla mitattiin sitä, kuinka hyväksyttävänä opiskelijat pitävät erilaisia yleiskielen vastaisia muotoja. Opiskelijat vastasivat kyselyyn nimettömästi. Tulosten analysoinnin helpottamiseksi kyselyn avulla selvitettiin kuitenkin vastaajien ikä, sukupuoli ja mahdollinen kielitieteellinen koulutustausta, sillä niillä saattaa olla vaikutusta siihen, miten kukin opiskelija suhtautuu kielenhuoltoon.

Kysely toimitettiin koko perusjoukolle eli kaikille edellä mainituissa oppilaitoksissa journalismia opiskeleville opiskelijoille huhtikuussa 2022. Haaga-Heliassa ja Turun ammattikorkeakoulussa kyselylinkki lähetettiin opiskelijoille sähköpostitse ja Oulun ammattikorkeakoulussa pyyntö osallistua kyselyyn julkaistiin oppilaitoksen intranetissä eli sisäisessä verkossa. Oulussa kysely

saattoi jäädä opiskelijoilta kokonaan huomaamatta, sillä yksikään tutkimuksen osallistujista ei ilmoittanut opiskelevansa Oulun ammattikorkeakoulussa. Näin ollen tutkimukseni otos koostuu ainoastaan Haaga-Helian ja Turun ammattikorkeakoulun journalismin opiskelijoista, joita on oppilaitoksista saatujen tietojen mukaan yhteensä noin 276.

Kyselyyn vastasi yhteensä 39 opiskelijaa, 29 Haaga-Heliasta ja 10 Turun ammattikorkeakoulusta. Vastausprosentti oli siis vain hieman yli 14, joten tuloksia ei siten ole mielekästä yleistää koskemaan kaikkia ammattikorkeakouluissa journalismia opiskelevia henkilöitä.

Saviniemen (2015) tapaan kutsun tutkimukseni osallistujia semimaallikoiksi, sillä osalla heistä on kielitieteellistä koulutustaustaa ja osalla ei. Saviniemi (2015, 93–94) kokee, ettei ihmisten jakaminen karkeasti kielitieteilijöihin ja maallikoihin ole mielekästä, sillä ei-kielitieteilijöiden kielitietoisuus voi vaihdella hyvinkin merkittävästi. Saviniemi (2015, 94) hahmottaakin ihmisten kielitietoisuuden jatkumona, jossa lingvistin ja maallikon väliin mahtuu hyvin paljon yksilöllistä vaihtelua.

4.3 Kyselylomake aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimusaineisto kerättiin siis kyselylomakkeen avulla. Vehkalahden (2014, 11) mukaan kyselytutkimus on merkittävä tapa kerätä tietoa esimerkiksi erilaisista yhteiskunnan ilmiöistä, mielipiteistä, asenteista ja arvoista. Alasen (2011, 146) mukaan kysely on monimuotoinen työkalu ja yksi käytetyimmistä empiirisen tiedon keräysmenetelmistä. Kyselytutkimuksia kritisoidaan usein esimerkiksi siitä, että kysymykset kohdistuvat aina tutkijan ennalta tärkeinä pitämiin asioihin. Myös osallistajat saattavat olla epäluotettavia, koska he saattavat jättää kohtia täyttämättä tai tulkita niitä omalla tavallaan. Tästä huolimatta kysely on erittäin tehokas tutkimusmenetelmä, sillä se säästää aikaa ja vaivaa, ja tulosten tilastollinen käsittelykin on helppoa. (Alanen 2011, 160.) Tässä tutkimuksessa kyselylomaketta käytettiin juuri sen tehokkuuden vuoksi: aineistoa saatiin kerättyä samanaikaisesti usealta osallistujalta.

Kyselylomakkeissa voi olla sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Avoimiin kysymyksiin vastataan vapaamuotoisesti, kun taas suljetuissa kysymyksissä vastausvaihtoehdot ovat valmiina. (Vehkalahti 2014, 24.) Suljetut kysymykset tulee muotoilla erityisen tarkasti, jos kyseessä on asenteita ja käsityksiä koskeva kysely. Asenteiden mittaamisen tarkkuutta voi parantaa esimerkiksi muotoilemalla suljetut kysymykset Likert-asteikollisiksi väittämiksi, joihin vastaaja ottaa kantaa ympyröimällä jonkin viisiportaisen arviointiasteikon numeroista. (Alanen 2011, 150.) Tämän tutkimuksen kyselylomakkeessa oli vain yksi Likert-asteikollinen kysymys, jolla mitattiin sitä, kuinka tärkeänä vastaaja pitää kielenhuoltoa yleissivistyksen, opintojen, työelämän ja vapaa-ajan

kannalta. Likert-asteikollisen kysymyksen ja vastaajan taustatietoja selvittävien kysymysten lisäksi kyselyssä oli kaksi muuta suljettua kysymystä. Toisessa kartoitettiin, mitkä adjektiivit kuvaavat parhaiten vastaajan suhtautumista kielenhuoltoon, ja toisessa vastaaja valitsi valmiista listasta, mitkä (yleiskieleen kuulumattomat) ilmaukset sopivat hänen mielestään journalistiseen tekstiin. Pelkillä tällaisilla valintatehtävillä tutkimustulokset jäisivät kovin ohuiksi, mutta osana laajempaa lomaketta niillä on mahdollista saada kokonaisuuden kannalta kiinnostavia tietoja. Voidaan esimerkiksi tarkastella sitä, mitkä ovat yleisimpiä tai harvinaisimpia valintoja tai sitä, miten valinnat ylipäättään jakautuvat. (Vehkalahti 2014, 29.)

Kyselytutkimus on useimmiten määrällistä tutkimusta, jossa sovelletaan tilastollisia menetelmiä. Tällöin kyselyissä käytetään pääosin suljettuja kysymyksiä, sillä valmiit vastausvaihtoehdot selkeyttävät mittausta ja helpottavat tietojen käsittelyä. Avovastauksista voidaan kuitenkin saada tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa, joka saattaisi muuten jäädä kokonaan havaitsematta. (Vehkalahti 2014, 13; 25.) Tämän tutkimuksen pääpaino on laadullisessa tutkimuksessa ja kyselylomakkeen avoimissa kysymyksissä, joissa vastaajia pyydettiin kertomaan, mitä kielenhuolto heidän mielestään tarkoittaa, mitä ajatuksia ja tunteita kielenhuolto heissä herättää ja miksi kielenhuolto on heidän mielestään turhaa tai tärkeää.

4.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Laadullisen tutkimuksen analyysi etenee yleensä siten, että ensin päätetään, mikä aineistossa on kiinnostavaa, sitten aineisto käydään läpi merkiten ja keräten kiinnostavat asiat yhteen, ja aineiston luokittelun, teemoittelun tai tyypittelyn jälkeen kirjoitetaan yhteenveto. *Luokittelu* on yksinkertaisin aineiston järjestämisen muoto, ja alkeellisimmillaan se tarkoittaa sitä, että aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, montako kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa. *Teemoittelussa* lukumäärillä ei välttämättä ole merkitystä, sillä aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan eli etsitään aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. *Tyypittelystä* erilaisten teemojen sisältä etsitään näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia, joista muodostetaan eräänlainen yleistys eli tyyppiesimerkki. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104–107.)

Analysoin kyselylomakkeella keräämäni aineiston pääosin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysi on perinteinen laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, ja sitä voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisena kehyksenä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103). Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jonka tavoitteena on saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117).

Milesin ja Hubermanin (1994, teoksessa Tuomi & Sarajärvi 2018, 122) mukaan aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi, joka pitää sisällään aineiston *redusoinnin* eli pelkistämisen, aineiston *klusteroinnin* eli ryhmittelyn ja *abstrahoinnin* eli teoreettisten käsitteiden luomisen. Ensin aineistosta karsitaan pois kaikki epäolennainen esimerkiksi tiivistämällä tai pilkkomalla se osiin. Erilaisia ilmiöitä voidaan erotella muun muassa alleviivaamalla erilaisia ilmauksia erivärisillä kynillä. Aineistosta etsitään tutkimuskysymysten kannalta oleelliset pelkistetyt ilmaukset, jotka listataan allekkain ja klusteroidaan eli ryhmitellään samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien mukaan omiksi ryhmikseen. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet yhdistetään alaluokiksi, joita yhdistelemällä muodostetaan yläluokkia ja edelleen pääluokkia. Lopuksi pääluokat yhdistetään yhdistäviksi luokiksi, jotka ovat yhteydessä tutkimuskysymyksiin. Aineiston klusterointia tehdään limittäin aineiston abstrahoinnin eli käsitteellistämisen kanssa. Siinä muodostetaan tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon perusteella teoreettisia käsitteitä. Sisällönanalyysi perustuu siis ”tulkintaan ja päättelyyn, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä”. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–127.)

Analysoin tutkimusaineistoni edellä kuvatun prosessin mukaisesti, mutta kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018, 127) toteavat, aineistolähtöisyys tarkoittaa sitä, ettei etukäteen ole mahdollista määrittää, mitä ja minkä tasoisia luokkia aineistoista pystytään muodostamaan – vain alaluokat ja yhdistävä luokka ovat ”pakollisia”. Luokittelun jälkeen sisällönanalyysiä on Tuomen ja Sarajärven (2018, 135) mukaan mahdollista jatkaa *kvantifioimalla* eli laskemalla aineistosta eri asioiden esiintymismääriä. Näin laadulliseen tutkimukseen voidaan yhdistää myös määrällisen tutkimuksen keinoja.

Tuomen ja Sarajärven (2018, 98) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan pikemminkin kuvaamaan jotakin ilmiötä tai ymmärtämään tiettyä toimintaa. Kuten Valli (2018, 248) toteaa, määrällinen tutkimus ei aina välttämättä tarkoita tilastotieteen menetelmien hyödyntämistä ja tilastollisten yleistettävyyksien tekemistä, vaan laadullisessa tutkimuksessa numeerisen aineiston avulla voidaan yksinkertaisesti kuvata ja selittää jotakin ilmiötä tarkemmin. Tässäkin tutkimuksessa määrällisten havaintojen tarkoitus on ennen kaikkea auttaa saamaan aineistosta mahdollisimman hyvä kokonaiskuva, ei pyrkiä tilastolliseen yleistettävyyteen.

5 Tulokset ja analyysi

Tässä luvussa analysoin tutkimustulokset aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja tilastollisten menetelmien keinoin tutkimuskysymys kerrallaan. Ensin tarkastelen sitä, miten toimittajaopiskelijat määrittelevät kielenhuollon. Sen jälkeen analysoin toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteita ja sitä, miksi he pitävät kielenhuoltoa tärkeänä. Lopuksi tarkastelen sitä, miten toimittajaopiskelijat suhtautuvat yleiskielen suositusten vastaisiin ilmauksiin.

5.1 Miten toimittajaopiskelijat määrittelevät kielenhuollon?

Luvussa 3.1 käsiteltiin määritelmiä, joita kielenhuollolle on eri yhteyksissä annettu. Kielenhuoltoasenteiden analysoinnin kannalta on oleellista, että tutkija ja tutkittavat ymmärtävät kielenhuollon pääpiirteittäin samalla tavalla. Siksi tässä tutkimuksessa selvitettiin toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteiden lisäksi myös sitä, mitä kielenhuolto opiskelijoiden mielestä tarkoittaa.

Asiaa selvitettiin avoimella kysymyksellä ”Mitä kielenhuolto mielestäsi tarkoittaa?”. Analysoin vastaukset aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin redusoimalla, klusteroimalla ja abstrahoiden aineiston (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122–127).

Aineiston redusointi tarkoittaa aineiston pelkistämistä eli sitä, että aineistosta karsitaan kaikki tutkimuksen kannalta epäolennaiset asiat pois. Aineistosta siis etsitään kaikki olennaiset eli tutkimustehtävää kuvaavat ilmaisut, jotka erotellaan toisistaan esimerkiksi erivärisillä kynillä. Klusterointi- eli ryhmittelyvaiheessa jäljelle jääneet ilmaukset käydään läpi etsien niistä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–124.) Taulukossa 1 listatut ilmaukset ovat pelkistetyksiä aineistosta löytyneistä kielenhuollon määritelmistä. Olen ryhmitellyt ja yhdistänyt samaa ilmiötä kuvaavat ilmaukset allekkain omiksi luokikseen. Näistä pelkistetyistä ilmauksista puolestaan olen muodostanut alaluokkia.

Taulukko 1. Kielenhuollon määritelmiä koskevan aineiston klusterointi eli ryhmittely

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Kieliopin kertaamista	Kieliopillisuus
Kieliopin opettelu	
Kykyä kirjoittaa kieliopillisesti oikein	
Kirjoittamista kielioppisääntöjen mukaisesti	
Teksin hiomista kieliopillisesti oikeaksi	

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
<p>Hyvän kieliopin taitamista Kieliopillisten seikkojen tarkastusta Lakikirja suomen kielelle Ohjeita ja suosituksia</p> <p>Oikeinkirjoitusta Oikeakielistä ilmaisua Oikeakielisyydestä kiinnipitämistä Oikeakielisyyden opettelua Oikeakielisyyden kertaamista Tekstin tekemistä oikeaoppiseksi</p> <p>Kykyä käyttää asioista oikeita termejä Asiayhteyteen sopivia sanoja ja termejä Anglismien ja muiden lainasanojen välttelyä Sujuvaa kirjoittamista Huolellisuutta Huoliteltua tekstiä Yleistä kielen hyvää käyttöä Laadukasta tekstiä</p>	<p>Oikeakielisuus</p> <p>Tasokkuus</p>
<p>Kielioppivirheiden tarkistamista Tekstin tarkistamista ja editoimista Kielellisten virheiden huomaamista Tekstin oikolukua</p> <p>Yleisimpien virheiden korjaamista Huonojen ilmausten kitkemistä Kielen siistimistä Kieliopillisten seikkojen korjaamista Virheellisen kielen muokkaamista kirjakielelle Puhekielen muokkaamista kirjakielelle Korjausten ehdottamista</p> <p>Pyrkimystä kohti virheetöntä tekstiä</p>	<p>Tarkistaminen</p> <p>Korjaaminen</p>

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Tekstin (kirjoitus)virheettömyyttä Pyrkimystä virheiden korjaamiseksi	Pyrkimys virheettömyyteen
Oikeakielisyyden ylläpitämistä Hyvän kielellisen osaamisen ylläpitoa Puhtaanapitolaitos ja ylläpitäjä Halua ylläpitää taitoa Oikeakielisyyden ylläpitoa Oikeinkirjoituksen ylläpitämistä Kielioopin ylläpitämistä Kirjoitustaitojen ylläpitoa	Ylläpitäminen
Oman kielenkäytön kehittämistä Omien heikkouksien tunnistamista Omien heikkouksien kehittämistä Hyvän kielellisen osaamisen kehittämistä Kielellisen ilmaisun kehittämistä ja viilausta Kielenkäytön soveltamisen harjoittelua Uusien käsitteiden luomista Tietojen päivittämistä Halua päivittää taitoa Oikeakielisyyden päivittämistä Kielen kehittymisen seuraamista Ajan tasalla pysymistä	Kehittäminen
Kielen ymmärrettävyydestä huolehtimista Kielen käytettävyydestä huolehtimista Oikeakielisyydestä huolehtimista	Huolehtiminen
Kielen tietoista ohjailua	Tietoinen ohjailu
Kielen aseman ylläpitämistä Suomen kielen vaalimista Hyvän yleiskielen säilyttämistä Kielen säilyttämistä alkuperäisessä muodossa	Kielen säilyttäminen

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Tekstin luettavuutta Helppolukuisuutta	Helppolukuisuus
Ymmärrettävää tekstiä Ymmärrettävää kielellistä ilmaisua Laajasti ymmärrettyä ilmaisua	Ymmärrettävyys
Tekstin yksiselitteisyyttä Tekstin selkeyttä	Selkeys
Tarkkaa kielellistä ilmaisua Tarkkuutta	Tarkkuus
Saavutettavuuden parantamista Kohderyhmälle sopivaa tekstiä Lukijoiden arvostamista	Lukijoiden huomioiminen

Kuten taulukko 1 osoittaa, pelkistettyjä ilmauksia löytyi aineistosta hyvin paljon. Jaoin ilmaukset aineistoa läpi käydessäni aluksi neljään isompaan ryhmään. Pelkistetyt ilmaukset -sarakeen ensimmäisessä solussa on kaikki kielioppiin, oikeakielisyyteen ja muutoin hyvään kieleen liittyvät ilmaukset. Ryhmittelin ilmaukset solun sisällä vielä kolmeen erilliseen luokkaan, ja niistä muodostui klusteroinnin myötä kolme selkeää alaluokkaa: *kieliopillisuus*, *oikeakielisyys* ja *tasokkuus*.

Selkeästi suurin osa kyselyyn vastanneista toimittajaopiskelijoista viittaa kielenhuollon määritelmässään tavalla tai toisella kielioppiin ja/tai oikeakielisyyteen. Kielenhuolto nähdään muun muassa oikeakielisyyden ja kieliopin kertaamisena ja opetteluna sekä eräänlaisena lakikirjana suomen kielelle. Tasokkuus-alaluokan alle mahtuu ilmauksia aina sujuvasta kirjoittamisesta huoliteltuun tekstiin ja asiayhteyteen sopivista termeistä laadukkaaseen tekstiin.

Toinen isompi ryhmä pitää sisällään kaikki virheiden tarkistamiseen ja korjaamiseen liittyvät ilmaukset. Nämäkin ilmaukset ryhmittelin solun sisällä kolmeen erilliseen luokkaan, joista muodostin alaluokat *tarkistaminen*, *korjaaminen* ja *pyrkimys virheettömyyteen*. Eräs opiskelija määritteli kielenhuollon omien kielellisten virheiden huomaamiseksi tai tiedostamiseksi ja pyrkimykseksi niiden korjaamiseksi. Toisen mielestä kielenhuolto on ennen kaikkea tekstin

tarkastamista tai editoimista kirjoittamisen jälkeen, ja kolmas kirjoitti kielenhuollossa olevan osittain kyse huonojen ilmausten kitkemisestä.

Kolmas ryhmä sisältää kielen ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyvät ilmaukset. Nämä ilmaukset ryhmittelin solun sisällä viiteen luokkaan, joista muodostin alaluokat *ylläpitäminen*, *kehittäminen*, *huolehtiminen*, *tietoinen ohjailu* ja *kielen säilyttäminen*. Toimittajaopiskelijoiden määritelmät sisältävät paljon etenkin kielen ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyviä ilmauksia. Eräs vastaaja kuvailee kielenhuoltoa ”puhtaanapitolaitokseksi”, joka pitää huolta sääntöjen säilymisestä ja siitä, että niistä pidetään kiinni. Toisen mielestä kielenhuolto on kielellisen ilmaisun kehittämistä ja viilausta sekä esimerkiksi uusien käsitteiden luomista muuttuvaan yhteiskuntaan. Eräs vastaaja puolestaan pitää kielenhuoltoa läpinäkyvänä terminä, sillä se merkitsee hänen mielestään sitä, että kielen ymmärrettävyydestä ja käytettävyydestä huolehditaan tietoisesti. Eräs opiskelija kiteyttääkin kielenhuollon kielen tietoisesti ohjailuksi. Myös kielen asema näkyy opiskelijoiden määritelmässä. Eräs opiskelija toteaa kielenhuollon päällimmäisen tarkoituksen olevan kielen säilyttäminen mahdollisimman alkuperäisessä muodossaan, kun taas toinen peräänkuuluttaa suomen kielen vaalimista.

Neljänteen ja viimeiseen ryhmään ryhmittelin kaikki saavutettavuuteen liittyvät ilmaukset. Niistä muodostui viisi alaluokkaa: *helppolukuisuus*, *ymmärrettävyys*, *selkeys*, *tarkkuus* ja *lukijoiden huomioiminen*. Näihin liittyviä ilmauksia ei ole kovin monessa vastauksessa, mutta toisaalta osa niistä vastaajista, jotka määrittelevät kielenhuoltoa jollakin tavalla näiden teemojen kautta, käyttää määritelmässään useita eri samaan teemaan liittyviä ilmauksia. Esimerkiksi ymmärrettävyys mainitaan useammassa vastauksessa, mutta melkein jokaisessa mainitaan sen rinnalla toinenkin saavutettavuuteen liittyvä asia, kuten selkeys tai tarkkuus. Eräs opiskelija näkee kielenhuollon lukijoiden arvostamisena ja toinen selkeästi luettavana ja kohderyhmälle sopivana tekstinä.

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston luokittelua jatketaan siten, että alaluokista muodostetaan yläluokkia ja yläluokista pääluokkia, jotka nimetään aineistosta nousevan ja ilmiötä jollakin tavalla kuvaavan aiheen mukaan. Lopuksi pääluokista luodaan yhdistävä luokka, joka on yhteydessä tutkimustehtävään. Klusterointi on osa abstrahointi- eli käsitteellistämisen prosessia, jossa edetään aineistossa esiintyneistä kielellisistä ilmauksista pikkuhiljaa kohti teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–125.)

Kielenhuollon määritelmiä koskevassa sisällönanalyysissä alaluokkien ja pääluokkien väliin ei ollut tarvetta muodostaa yläluokkia. Kuten taulukosta 2 nähdään, yhdistin alaluokat suoraan neljäksi pääluokaksi, joita ovat 1) sääntöjen noudattaminen, 2) virheettömyys, 3) aktiiviset toimet ja 4)

saavutettavuus. Pääluokista muodostui yhdistävä luokka *toimittajaopiskelijoiden määritelmät kielenhuollolle*.

Taulukko 2. Kielenhuollon määritelmiä koskevan aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen

Alaluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Kieliopillisuus Oikeakielisuus Tasokkuus	Sääntöjen noudattaminen	Toimittajaopiskelijoiden määritelmät kielenhuollolle
Tarkistaminen Korjaaminen Pyrkimys virheettömyyteen	Virheettömyys	
Ylläpitäminen Kehittäminen Huolehtiminen Tietoinen ohjailu Kielen säilyttäminen	Aktiiviset toimet	
Helppolukuisuus Ymmärrettävyys Selkeys Tarkkuus Lukijoiden huomioiminen	Saavutettavuus	

Toimittajaopiskelijoiden määritelmät kielenhuollosta sisältävät siis yleisellä tasolla tarkasteltuna viittauksia sääntöjen noudattamiseen, virheettömyyteen, aktiivisiin toimiin ja saavutettavuuteen. Ehdottomasti eniten opiskelijat määrittelevät kielenhuoltoa sääntöjen noudattamisen eli kieliopin ja oikeakielisyyden kautta. Virheettömyyttä eli tekstien tarkistamista ja korjaamista sekä aktiivisia toimia eli kielen kehittämistä ja siitä huolehtimista sisältäviä ilmauksia esiintyy opiskelijoiden teksteissä hyvin tasaväkisesti. Saavutettavuuteen eli helppolukisuuteen, ymmärrettävyyteen ja kaikenlaiseen muuhun lukijoiden huomioimiseen liittyvät määritelmät ovat vähäisimpiä, mutta niitä on kuitenkin aineiston kokoon nähden yllättävän paljon.

Kuten luvussa 3.1 todettiin, kielenhuolto on totuttu jakamaan kolmeen osa-alueeseen: kielen järjestelmän tai rakenteen huoltoon, tekstinhuoltoon ja kielen aseman huoltoon eli kielipolitiikkaan (Mm. Hiidenmaa 2004, 273; Kotimaisten kielten keskus a.) Kaikki nämä osa-alueet näkyvät myös

toimittajaopiskelijoiden määritelmässä, joten lienee turvallista sanoa, että opiskelijat ymmärtävät kielenhuollon pääpiirteittäin samoin kuin tutkija.

5.2 Miten toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon?

Tässä luvussa tarkastellaan toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteita. Ensin analysoidaan sitä, miten opiskelijat itse sanallistavat suhtautumistaan kielenhuoltoon. Analyysin pohjalta asenteista tuotetaan viisi pääluokkaa. Sen jälkeen tutkitaan, miten tärkeänä opiskelijat pitävät kielenhuoltoa yleissivistyksen, opintojen, työelämän ja vapaa-ajan kannalta ja miksi kielenhuolto on heidän mielestään tärkeää.

5.2.1 Kielenhuoltoasenteet

Toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteita selvitettiin pyytämällä heitä kertomaan omin sanoin, mitä ajatuksia ja/tai tunteita kielenhuolto heissä herättää. Kuten luvussa 5.1, analysoin nämäkin vastaukset aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin redusoimalla, klusteroimalla ja abstrahoimalla aineiston.

Taulukko 3. Toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteiden klusterointi eli ryhmittely

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Äärimmäisen tärkeää Tärkeää kerrata kielioppia säännöllisesti Sitä ei painoteta tarpeeksi Tärkeä asia, jonka merkitystä ei aina ymmärretä Ensiarvoisen tärkeää Vaikea ajatella hukkaan heitettynä aikana Pienelle kielialueelle elintärkeää Tärkeää suomen kielen säilymisen kannalta	Tärkeys
Käytännössä positiivisia tuntemuksia Herättää positiivisia ajatuksia ja muistoja Erittäin positiivinen asia Pidän kielenhuollosta ja kielipohdinnoista Kielenhuolto on seksikästä	Positiiviset tunteet
Kaiken selkeän kirjoittamisen ydin	

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
<p>Tuttu ja turvallinen käsite Kielenhuoltoon voi luottaa</p> <p>Tarpeellista Jokaiselle hyödyllistä</p> <p>Tärkeä työkalu toimittajalle Tärkeää työkseen kirjoittaville Todella tärkeää journalistisessa työssä</p> <p>Olennaista osaamista journalistin työkalupakissa Journalistin ei pitäisi aliarvioida sitä Osa työtä ja ammattitaitoa</p>	<p>Riskittömyys</p> <p>Hyödyllisyys</p> <p>Toimittajan työkalu</p>
<p>Suhtaudun kielenhuoltoon neutraalisti Kieli muuttuu ja kehittyy Yleensä ei herätä tunteita</p> <p>Yksi vaihe tekstin kirjoittamisessa Kuuluu kirjoittamisen rutiineihin</p> <p>Ei toimittajan ensisijainen työkalu Ei ole kaikki kaikessa</p>	<p>Neutraalius</p> <p>Rutiininomaisuus</p> <p>Osa kokonaisuutta</p>
<p>Todella raskasta ja tylsää Epäkiinnostavaa</p> <p>Saa pulssin nousemaan Saa kielen kuivumaan kitalakeen kiinni Se stressaa</p> <p>Alkaa epäillä itseään ja kielikorvaansa Riittämättömyyden tuntemuksia Oman urani akilleenkantapäätä</p> <p>Kielenhuollolliset pulmat ärsyttävät</p>	<p>Pitkäväteisyys</p> <p>Stressaavuus</p> <p>Vajavaisuuden tunteet</p>

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Suomen kieli ärsyttää Joskus vihastuttaa Kirjoitusvirheet triggeröivät pahasti Paikoitellen tulisiakin tunteita Pelkoa Hieman ahdistavaa puuhaa Turhauttavaa ja työlästä Välillä turhauttaa Todella vaikeaa Itsessään vain kikkailua ja runkutusta Tuntuu turhalta nipottamiselta Tärkeintä kirjoittaa selkeitä virkkeitä, ei päteä liitepartikkelitietämyksellä	Ärtymys Ahdistuksen tunteet Turhautuminen Ongelmallisuus Tärkeily
Ristiriitaisia tunteita	Ristiriitaisuus
Tykkään kovasti oppia kielenhuollosta Haluan kirjoittaa oikein Haluan kehittyä kielenhuollossa entistä enemmän Yritän kehittyä taitavammaksi Minulla on paljon kehitettävää Kielioppia pitäisi kerrata säännöllisesti Sitä pitäisi tehdä enemmän	Motivaatio Tunnontuskat

Taulukosta 3 nähdään, että kielenhuolto herättää toimittajaopiskelijoissa hyvin vaihtelevia tunteita. Ryhmittelin pelkistetyt ilmaukset aluksi viiteen eri ryhmään sen mukaan, liittyivätkö ne positiivisiin, neutraaleihin vai negatiivisiin tuntemuksiin vai johonkin siltä väliltä. Luokkien sisällä yhdistelin ilmaukset vielä omiin luokkiinsa, joista taulukon 3 mukaisesti muodostuivat alaluokat.

Toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon pääosin myönteisesti. Positiivisia asenteita kuvaavista ilmauksista muodostui viisi alaluokkaa: *tärkeys, positiiviset tunteet, riskittömyys, hyödyllisyys ja toimittajan työkalu*. Kielenhuoltoa pidetään tärkeänä paitsi suomen kielen säilymisen myös oman ammattitaidon kannalta. Eräessä vastaajassa kielenhuolto herättää positiivisia muistoja koulunpenkiltä, ja toinen kokee, ettei sitä painoteta tarpeeksi. Kolmas kuvailee kielenhuoltoa tutuksi ja turvalliseksi käsitteeksi, johon voi luottaa.

Osa vastaajista suhtautuu kielenhuoltoon neutraalimmin. Neutraaleista ilmauksista muodostui kolme alaluokkaa: *neutraalius, rutiininomaisuus ja osa kokonaisuutta*. Erään vastaajan mielestä kielenhuolto kuuluu kirjoittamisen rutiineihin ja on vain ”yksi vaihe tekstin kirjoittamisessa”. Vaikka kielenhuollon merkitys toimittajan työkaluna tunnustetaan vastauksissa laajasti, osa huomauttaa, ettei se ole ensisijainen työkalu tai kaikki kaikessa. Kielenhuolto nähdään siis osana kokonaisuutta.

Kielenhuolto herättää toimittajaopiskelijoissa myös paljon erilaisia kielteisiä tunteita. Näitä tunteita kuvaavista ilmauksista muodostui jopa kahdeksan alaluokkaa: *pitkäveteisyys, stressaavuus, vajavaisuuden tunteet, ärtymys, ahdistuksen tunteet, turhautuminen, ongelmallisuus ja tärkeily*. Kielenhuoltoa kuvailtiin muun muassa raskaaksi, tylsäksi, epäkiinnostavaksi, stressaavaksi, ahdistavaksi, turhauttavaksi, vaikeaksi ja turhaksi nipottamiseksi. Eräs vastaaja kertoo oikeinkirjoituksen saavan ”pulssin nousemaan” ja ”kielen kuivumaan kitalakeen kiinni”. Osa kokee kielenhuollon äärellä voimakkaita turhautumisen ja riittämättömyyden tunteita, ja kuvaileepa yksi vastaaja kielenhuoltoa jopa oman uransa akilleenkantapääksi.

Melkein kolmasosa vastaajista suhtautuu kielenhuoltoon ristiriitaisesti. Vain yksi kirjoittaa vastauksessaan kokevansa ristiriitaisia tunteita, mutta kymmenessä muussakin vastauksessa ristiriitaisuus on selkeästi havaittavissa. Eräs opiskelija kertoo ymmärtävänsä, miten tärkeää kielenhuolto on, mutta kirjoittaa sen silti ärsyttävän. Kielenhuoltoa ”todella raskaaksi ja tylsäksi” kuvaillut opiskelija puolestaan kommentoi sen olevan samalla myös ”äärimmäisen tärkeää”. Erään opiskelijan mielestä kielenhuolto on ”hieman ahdistavaa puuhaa”, mutta samalla hän pitää sitä kuitenkin ”kovasti tarpeellisena”. Nämä ilmaukset erittelin jo aiemmin positiivisiin ja negatiivisiin, mutta säilytin *ristiriitaisuuden* kuitenkin omana alaluokkana, koska sitä kuvaavia vastauksia on merkittävä määrä.

Aineistosta käy ilmi, että opiskelijat ovat myös varsin motivoituneita kehittämään omia kielenhuoltotaitojaan – jopa siinä määrin, että kielenhuollon laiminlyönti aiheuttaa tunnontuskia. Eräs vastaaja kommentoikin kielenhuollon olevan ”pisto sydämessä”, sillä ”kielioppia pitäisi ehdottomasti kerrata säännöllisesti”. Moni tunnistaa omat kehittymistarpeensa ja haluaa kehittyä.

Kehittymishaluuteen liittyvät ilmaukset ryhmittelin kahdeksi alaluokaksi: *motivaatioksi* ja *tunnontuskiksi*. Eräs opiskelija kiteyttää ajatuksensa näin: ”Itse tykkään kovasti oppia kielenhuollosta ja olen siitä tarkka, jopa niin, että harmittaa olla väärässä.”

Kielenhuollon määritelmien kohdalla alaluokkien ja pääluokkien väliin ei ollut tarvetta muodostaa yläluokkia. Samoin on kielenhuoltoasenteiden laita. Muodostin alaluokista suoraan viisi pääluokkaa: 1) myönteinen, 2) neutraali, 3) kielteinen, 4) ristiriitainen ja 5) kehittymishaluinen. Pääluokista muodostui yhdistävä luokka *toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteet*.

Taulukko 4. Toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteiden abstrahointi eli käsitteellistäminen

Alaluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Tärkeys Positiiviset tunteet Riskittömyys Hyödyllisyys Toimittajan työkalu	Myönteinen	Toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteet
Neutraalius Rutiininomaisuus Osa kokonaisuutta	Neutraali	
Pitkäveteisyys Stressaavuus Vajavaisuuden tunteet Ärtymys Ahdistuksen tunteet Turhautuminen Ongelmallisuus Tärkeily	Kielteinen	
Ristiriitaisuus	Ristiriitainen	
Motivaatio Tunnontuskat	Kehittymishaluinen	

Toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteiden abstrahointi alaluokista pääluokiksi ja edelleen yhdistäväksi luokaksi on kuvattu taulukossa 4. Karkeasti sanottuna kielenhuoltoasenteet voidaan siis luokitella myönteisiksi, neutraaleiksi, kielteisiksi, ristiriitaisiksi ja kehittymishaluisiksi. Selkeästi

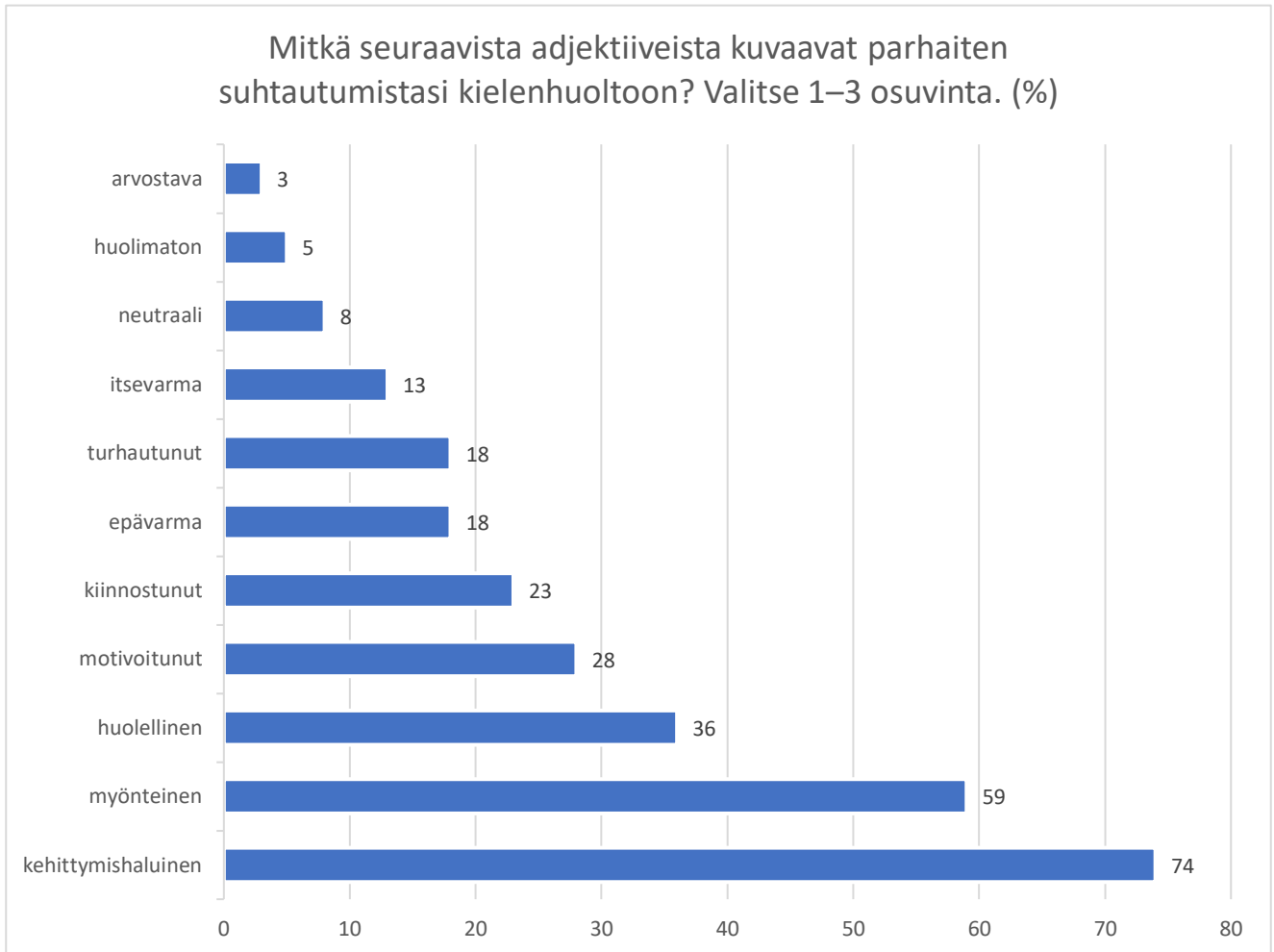
eniten aineistossa korostuu myönteinen suhtautuminen kielenhuoltoon. Kielenhuolto nähdään tärkeänä ja hyödyllisenä työkaluna varsinkin heille, jotka kirjoittavat työkseen. Muutama suhtautuu kielenhuoltoon neutraalimmin, mutta sitäkin useamman kohdalla kielenhuolto saa aikaan kielteisiä tuntemuksia. Omakohtaisen pelon, ahdistuksen ja turhautumisen lisäksi moni opiskelija ärsyyntyy muiden tekemistä kirjoitusvirheistä. Toisaalta useampi mainitsee senkin, ettei kielioppivirheistä ”kuittailu” osoita sivistyneisyyttä, vaikka muilta hyvää kieltä toivotaankin. Eräs vastaaja kuvailee suhtautumistaan näin:

Tärkeintä on se, että ihminen osaa ilmaista itseään tekstin avulla edes jollain tapaa. En täten pidä yhdys sana ihmisille nauramisesta. Kieli on ajattelun väline, joten hyvä kielenhuolto kirkastaa myös ajatteluamme. Ehkä. Mietin paljon kieliasioita, mutten ole varma, kuinka kirkas ajattelija lopulta olen. Vähän paradoksaalista, mutta kielenhuollosta vastaava opettajani on aika huono... kirjoittamaan. Kielenhuolto tulee siis osata soveltaa. Se on itsessään vain kikkailua ja runkutusta. Tärkeintä on kirjoittaa selkeitä lauseita ja virkkeitä, ei päteä liitepartikkelitietämyksellään.

Kielenhuollolla on siis selkeästi paikkansa, mutta liiallinen säännöillä päteminen ja ”kikkailu” on vastaajien mielestä vain ärsyttävää. Myönteisten, neutraalien ja kielteisten asenteiden lisäksi noin kolmasosassa vastauksia onkin havaittavissa ristiriitaista suhtautumista kielenhuoltoon. Eräs opiskelija kirjoittaa, että huonon opettajan kanssa kielenhuolto herättää huonoja tunteita ja hyvän kanssa loistavia, ”vaikka kompastelua tapahtuisikin”. Hän summaa, että vaikka kielenhuoltoon ja sen opiskeluun kulutettu aika on joskus ”todella turhauttavaa ja työlästä”, aikaa on vaikea nähdä hukkaan heitetynä. Monelta opiskelijalta löytyykin halua kehittyä kielenhuollon parissa.

Asenteiden tarkempaa jakautumista vastaajien kesken on vaikea tarkastella määrällisesti, sillä avovastauksissa asenteet limittyvät ja lomittuvat siten, että eri asenteita kuvaavia ilmauksia saattaa samassa vastauksessa olla useampia. Toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteita mitattiin kuitenkin myös tehtävällä, jossa heitä pyydettiin valitsemaan valmiista listasta 1–3 adjektiivia, jotka parhaiten kuvaavat heidän suhtautumistaan kielenhuoltoon. Tehtävä ja adjektiivit ovat samat kuin Nivukoskella (2019), joka tutki kielenhuolto-opetuksen tarvetta ammattikorkeakouluissa.

Adjektiiveja oli yhteensä 13: *epävarma, välinpitämätön, kehittymishaluinen, motivoitunut, myönteinen, kielteinen, neutraali, kiinnostunut, itsevarma, turhautunut, ennakkoluuloinen, huolimaton ja huolellinen*. Lisäksi yhtenä vastausvaihtoehtona oli ”jokin muu, mikä?”, johon eräs opiskelija vastasi *arvostava*. Adjektiiveja valittiin yhteensä 111 kappaletta, joten keskimäärin vastaajat valitsivat 2,85 adjektiivia. Adjektiivien jakautuminen kuvataan pylväsdiagrammilla kuvassa 1.

Kuva 1. Toimittajaopiskelijoiden suhtautuminen kielenhuoltoon adjektiiveittain

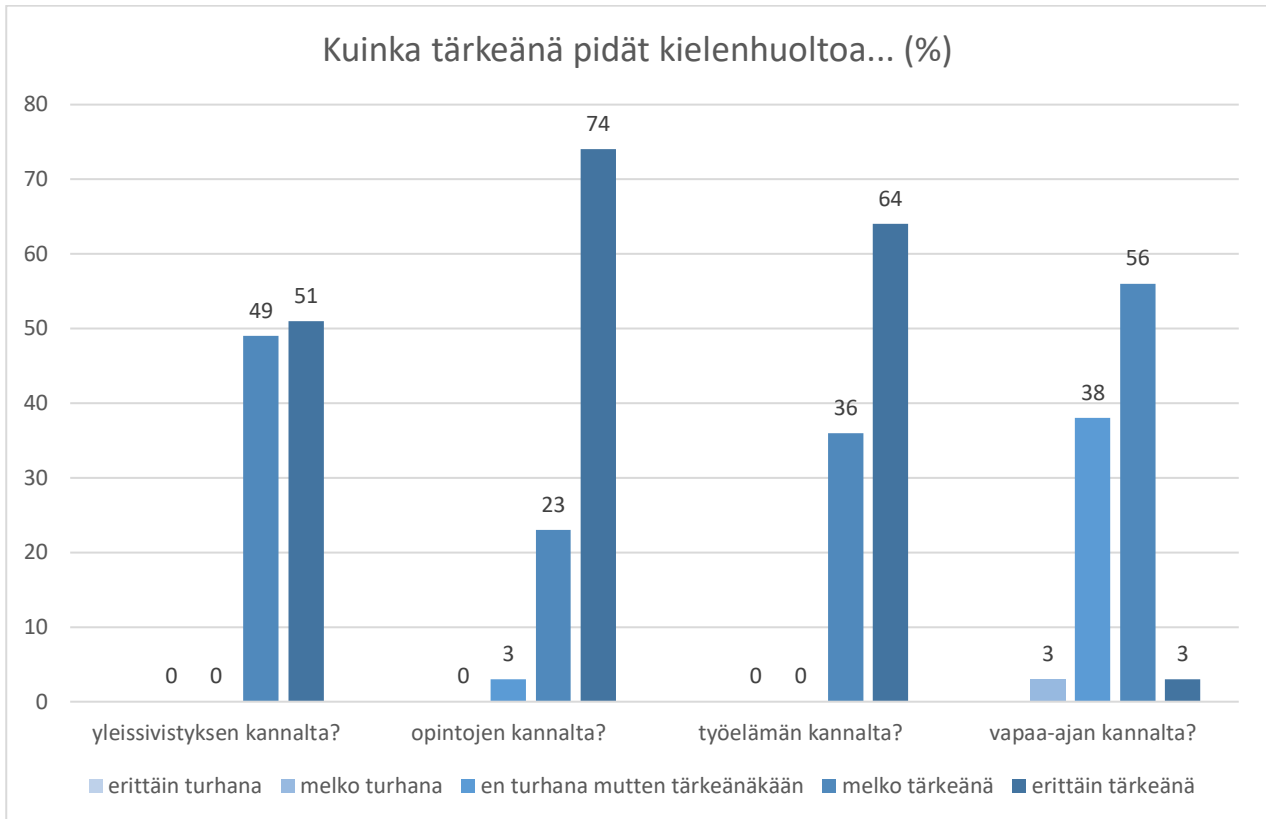
Kuten pylväsdiagrammi osoittaa, vastaajat suhtautuvat kielenhuoltoon pääosin myönteisesti. Eniten ”klikkauksia” keräsi *kehittymishaluinen*, jonka valitsi lähes kolme neljäsosaa vastaajista. Ei liene sattumaa, että siitä muodostui yksi viidestä pääluokasta myös avovastauksien analyysissä. Kiinnostavaa on, että jopa 86 prosenttia alle 30-vuotiaista vastaajista osoitti olevansa kehittymishaluisia, kun taas yli 30-vuotiaista kehittymishaluisia oli vain hieman yli puolet. Jälkimmäiset ehkä kokevat kielenhuoltotaitonsa paremmiksi kuin nuoremmat tai sitten valinnan tekeminen kaikkien adjektiivien välillä oli vaikeaa. Toisaalta yli 30-vuotiaista vastaajista lähes puolet valitsi adjektiivin *motivoitunut*, kun taas alle 30-vuotiaista vastaajista vain noin 14 prosentilla riittää tämän tehtävän mukaan motivaatiota kielenhuoltoon.

Toiseksi eniten vastaajat valitsivat vaihtoehtoa *myönteinen*. Se sai kannatusta 59 prosentilta vastaajista. Kolmanneksi suosituin adjektiivi oli *huolellinen*, jonka valitsi hieman yli kolmasosa vastaajista. Yllättäen vain viidesosa kieliä tai kielitiedettä opiskelleista vastaajista suhtautuu kielenhuoltoon huolellisesti, kun taas maallikoista huolellisia on noin kaksi viidesosaa. Kenties maallikot kokevat enemmän tarvetta huolellisuuteen, koska opintojen kautta saatua varmuutta ei vielä ole, ainakaan niin paljon. Tätä näkemystä tukee myös se, että vain noin kymmenesosa maallikoista valitsi adjektiivin *itsevarma*, kun taas lingvisteistä itsevarmoja oli kaksi viidesosaa. Toisaalta adjektiivia *epävarma* valittiin hyvin tasaisesti: lingvisteistä 20 prosenttia ja maallikoista 17,6 prosenttia koki olonsa kielenhuollon suhteen epävarmaksi.

Adjektiivit *välinpitämätön*, *kielteinen* ja *ennakkoluuloinen* eivät saaneet yhtään ”ääntä”, joten niitä ei ole myöskään kuvan 2 pylväsdiagrammissa. Valmiista vaihtoehtoista vähiten ”ääniä” sai *huolimaton*, jonka valitsi vain 5 prosenttia vastaajista. Adjektiivitehtävän perusteella näyttää siis siltä, että toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon hyvinkin myönteisesti. Eräs vastaaja lisäsi tyhjään tekstikenttään jopa adjektiivin *arvostava*. Kuten Vehkalahti (2014, 25) toteaa, avovastauksista on mahdollista saada tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa, joka saattaisi muuten jäädä kokonaan huomaamatta. Pelkän adjektiivitehtävän avulla toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteista olisi siis saanut jokseenkin vääristyneen kuvan, sillä kielteiset tuntemukset tulevat hyvin eri tavalla esiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta.

5.2.2 Kielenhuollon tärkeys

Kuten aiemmasta analyysistä on jo käynyt ilmi, toimittajaopiskelijat pitävät kielenhuoltoa tärkeänä. Tässä alaluvussa tarkastellaan tarkemmin sitä, kuinka tärkeänä toimittajaopiskelijat pitävät kielenhuoltoa ja miksi. Kielenhuollon tärkeyttä niin yleissivistyksen, opintojen, työelämän kuin vapaa-ajankin kannalta mitattiin kyselylomakkeessa viisiportaisella Likert-asteikolla. Opiskelijat valitsivat jokaisen osa-alueen kohdalla, pitävätkö he kielenhuoltoa erittäin turhana, melko turhana, eivät turhana mutteivat tärkeänäkään, melko tärkeänä vai erittäin tärkeänä.

Kuva 2. Kielenhuollon tärkeys toimittajaopiskelijoille yleissivistyksen, opintojen, työelämän ja vapaa-ajan kannalta

Kuten kuvasta 2 havaitaan, vastaajat pitävät kielenhuoltoa suurimmaksi osaksi erittäin tärkeänä – vain vapaa-ajalla kielenhuollolla on hieman pienempi rooli kuin muilla osa-alueilla. Yleissivistyksen osalta vastausten keskiarvo on 4,5, opintojen osalta 4,7, työelämän osalta 4,6 ja vapaa-ajan osalta 3,6. Vastausten kokonaiskeskiarvo on 4,4. Kielenhuollon tärkeydellä yleissivistyksen, opintojen ja työelämän kannalta ei siis ole suurtakaan eroa. Merkittävää on se, ettei kukaan vastaajista pidä kielenhuoltoa erittäin turhana millään osa-alueella. Vapaa-ajankin osalta vain alle kolme prosenttia on sitä mieltä, että kielenhuolto on melko turhaa. Voidaan toki olettaa, että journalismia opiskelevat suhtautuvat kielenhuoltoon keskimäärin arvostavammin kuin esimerkiksi teknisen alan opiskelijat. Aineistosta on myös nähtävissä, että kieliä tai kielitiedettä opiskelleet pitävät kielenhuoltoa keskimäärin hieman maallikkoja tärkeämpänä kaikilla osa-alueilla, mutta erot ovat niin pieniä, ettei niillä ole tilastollisesti merkitystä.

Määrällisten vastausten lisäksi opiskelijoita pyydettiin kyselylomakkeessa kertomaan omin sanoin, miksi kielenhuolto on heidän mielestään turhaa tai tärkeää. Vastauksissaan opiskelijat perustelevat ainoastaan kielenhuollon tärkeyttä, joten kuten kuva 2 osoittaa, erityisen turhana kielenhuoltoa ei

pidä yksikään opiskelija. Luvussa 5.2.1 kuvatut kielteiset asenteet eivät selkeästi vaikuta siihen, etteivätkö opiskelijat tiedostaisi kielenhuollon merkittävyyttä.

Analysoin nämäkin avoimet vastaukset aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin siten, että redusoin aineistosta ensin kaiken epäolennaisen, minkä jälkeen ryhmittelin siitä löytyneet pelkistetyt ilmaukset alaluokiksi taulukon 5 mukaisesti.

Taulukko 5. Kielenhuollon tärkeyttä koskevan aineiston klusterointi eli ryhmittely

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Toimittaja näyttää esimerkkiä Toimittaja esikuvana Journalistinen teksti asettaa standardin Journalismi ylläpitää yleiskieltä Toimittajan vastuu	Esimerkkinä toimiminen
Uskottavuus journalistin työssä Journalistisen sisällön luotettavuus Journalistisen tekstin vakuuttavuus	Stabiilius
Journalistisen tekstin vaikuttavuus Ammattimainen kuva Tärkeä osa ammattitaitoa Itseisarvo kielen kanssa työskentelevälle	Asiantuntijuus
Suomi kuoleva kieli Suomen kielen vaaliminen Suomen kielen varjeleminen Suomesta pidettävä huolta Edistää suomen säilymistä Kielioppisääntöjen säilyminen Kirjakielen asema yleiskielenä	Kielen asema
Kieli tärkeä osa kulttuuria Maailma rakentuu kielen kautta Kielen arvostaminen	Kielen merkitys

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Pitää kielen kuosissa Muutokseen reagoitava Kieltä kehitettävä	Kielen kehittäminen
Osa yleissivistystä Tärkeä osa koulutusta Virheellinen teksti antaa huolimattoman ja tyhjän kuvan Auttaa työhaussa Kirkastaa ajattelua Auttaa kommunikoinnissa Mahdollistaa selkeän kommunikoinnin Palvelee kommunikaation kaikkia osapuolia	Yleissivistys Apuväline Vuorovaikutus
Sanoma käy selväksi Viesti välittyy mutkattomasti Viesti tehokkaasti perille Vaalii saavutettavuutta Varmistaa ymmärrettävyyden Tekee tekstistä selkeää	Tehokas viestinvälitys Saavutettavuus

Pelkistettyjä ilmauksia löytyi aineistosta neljästä eri kategoriasta. Ensimmäiset liittyvät siihen, miksi kielenhuolto on tärkeää toimittajan työn kannalta, toiset siihen, mikä merkitys kielenhuollolla on yleisesti kielen kannalta, kolmannet siihen, miten kielenhuolto palvelee osana jokapäiväistä elämää ja neljännet siihen, mikä merkitys kielenhuollolla on saavutettavuuden kannalta.

Journalismiin liittyvät ilmaukset ryhmittelin kolmeen luokkaan, joista muodostuivat alaluokat *esimerkkinä toimiminen*, *stabiilius* ja *asiantuntijuus*. Toimittajaopiskelijat näkevät kielenhuollon tärkeänä ennen kaikkea oman tulevan ammattinsa näkökulmasta. Vastauksissa painottuu näkemys toimittajasta esimerkkinä ja esikuvana, joka ylläpitää yleis- ja standardikieltä. Kielenhuollolla voidaan vastaajien mielestä vaikuttaa journalististen tekstien uskottavuuteen,

luotettavuuteen, vakuuttavuuteen ja vaikuttavuuteen. Kielenhuollon taitaminen onkin tärkeä osa ammattitaitoa ja antaa toimittajasta uskottavan ja ammattimaisen kuvan.

Kieleen ylipäätään liittyvät ilmaukset ryhmittelin myöskin kolmeen luokkaan. Näistä ryhmistä muodostui kolme alaluokkaa: *kielen asema*, *kielen merkitys* ja *kielen kehittäminen*. Kolmasosa vastaajista perusteli kielenhuollon tärkeyttä suomen kielen tai yleisesti ottaen kielen aseman tai merkityksen kautta. Suomen kieli nähdään pienenä, ainutlaatuisena ja jopa kuolevana kielenä, jota tulee vaalia ja varjella. Erään vastaajan mukaan kielenhuolto onkin tärkeää siksi, että ”sillä pidetään kieli ns. kuosissa” ja ”ravistetaan laiskat suuntauukset”. Yksi opiskelija kokee, että erilaisten murteiden takia on säilytettävä kirjakielen asema yleiskielenä, jotta on ”selkeä pohja, jota kaikki ymmärtävät”.

Kolmanteen ”kaikki elämän tilanteet” kattavaan ryhmään kuuluvat ilmaukset luokittelin kolmeen luokkaan, joista muodostui kolme alaluokkaa: *yleissivistys*, *apuväline ja vuorovaikutus*. Vastaajat näkevät kielenhuollon tärkeänä paitsi oman ammattinsa myös yleissivistyksen kannalta. Vastauksista käy ilmi, että virheitä sisältävä teksti antaa kirjoittajastaan helposti huolimattoman tai jopa tyhmän kuvan. Kielenhuolto nähdäänkin tärkeänä osana koulutusta kuin koulutusta. Eräs vastaaja kuvailee kirjoitusvirheitä sisältävän asiatekstin, kuten vaikkapa lääkärin Omakantaan tekemien kirjausten, lukemista ”koomiseksi”. Kielenhuollon merkitys ulottuu yksityiselämäänkin:

Olen jopa jättänyt muutaman tapailusuhteen tapailuasteelle, koska en sietänyt miehen poskettoman huonoa kirjoitustaitoa. (Jostain syystä se korreloi vahvasti myös tunnetaitojen kanssa – en tiedä miksi!) -- Ihan ensiksi tulee mieleen niinkin yksinkertainen asia kuin kutsukorttien kirjoittaminen. Olen pari kertaa saanut kutsuja, joihin on kirjoitettu viikonpäivät isolla. Niin laittoman väärin kirjattu.

Yksityiselämän lisäksi kielenhuollosta koetaan olevan apua esimerkiksi työnhaussa, koska ilmaistessaan itseään kielellisesti hyvin voi erään vastaajan mukaan antaa itsestään paremman kuvan.

Neljännän ryhmän ilmaukset liittyvät ennen kaikkea tekstien saavutettavuuteen. Kahdesta pelkistettyjä ilmauksia sisältävästä ryhmästä muodostui kaksi alaluokkaa: *tehokas viestinvälitys* ja *saavutettavuus*. Vastaajat näkevät kielenhuollon tärkeänä sen kannalta, että viesti välittyy mutkattomasti ja tehokkaasti. Kielenhuolto palvelee tekstin saavutettavuutta, jotta mahdollisimman laajalla yleisöllä, kuten suomea vieraana kielenä puhuvilla, lukihäiriöisillä ja kehitysvammaisilla, olisi mahdollisuus saada siitä selvää. Erään vastaajan mukaan kielenhuolto on kuin ”punainen lanka, jota on helppo seurata”.

Tästäkään aineistosta ei alaluokkien ja pääluokkien väliin ollut löydettävissä varsinaisia yläluokkia, joten muodostin alaluokista suoraan neljä pääluokkaa: 1) ammattirooli, 2) kielipolitiikka, 3) yleissivistys ja 4) saavutettavuus. Kuten taulukko 6 osoittaa, aineiston abstrahoinnin yhteydessä pääluokkia yhdistäväksi luokaksi muodostui *kielenhuollon tärkeyttä kuvaavat osa-alueet*.

Taulukko 6. Kielenhuollon tärkeyttä käsittelevän aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen

Alaluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Esimerkkinä toimiminen Stabiilius Asiantuntijuus	Ammattirooli	Kielenhuollon tärkeyttä kuvaavat osa-alueet
Kielen asema Kielen merkitys Kielen kehittäminen	Kielipolitiikka	
Yleissivistys Apuväline Vuorovaikutus	Yleissivistys	
Tehokas viestinvälitys Saavutettavuus	Saavutettavuus	

Kaiken kaikkiaan toimittajaopiskelijoilla on siis kielenhuollon tärkeyteen neljä näkökulmaa. Ammatillisesta roolista katsottuna tulevat journalistit kokevat olevansa niin sanottuja kielenhuollon lähettiläitä, joiden kuuluu näyttää esimerkkiä muille. Asiantuntijuus tuo mukanaan vastuuta, ja kielenhuollon merkitys toimittajien ammatillisen uskottavuuden kannalta korostuu opiskelijoiden teksteissä. Toiseksi kielenhuolto nähdään tärkeänä kielen, erityisesti suomen kielen, aseman ja säilymisen kannalta. Yhdessä vastauksessa todetaan maailman rakentuvan kielen kautta. Kuten eräs opiskelija pohtii, ”millaiseksi kieli kehittyisi, jollei sille olisi sääntöjä?” Kieltä ja kielenhuoltoa pidetään siis tärkeänä osana kulttuuria. Kolmantena opiskelijat pitävät kielenhuoltoa tärkeänä yleissivistyksen kannalta. Erään opiskelijan mukaan ”mielikuva ihmisestä muovautuu auttamatta sen mukaan, miten hän kirjoittaa, jos kirjoittaa”. Muutkin kuin toimittajat kirjoittavat työssään erilaisia tekstejä. Siksi erään opiskelijan mielestä ”kaikkien yleissivistykseen kuuluu olla pikkuisen kiinnostunut siitä, miten ymmärrettävää kieltä tuotetaan paitsi epävirallisissa myös virallisissa yhteyksissä”. Toisen mielestä ”ammatillinen uskottavuus rapisee hetkessä”, jos kieli ei ole kunnossa. Lisäksi vastaajat peräänkuuluttavat kielenhuollon tärkeyttä saavutettavuuden kannalta.

Ymmärrettävä ja selkeä teksti edesauttaa sitä, että viesti menee tehokkaasti perille ja välittyy myös esimerkiksi lukihäiriöisille tai kehitysvammaisille.

5.3 Miten toimittajaopiskelijat suhtautuvat yleiskielen vastaisiin ilmauksiin?

Kielenkäyttö muuttuu jatkuvasti, ja yleiskieleen vielä toistaiseksi kuulumattomat ilmaukset yleistyvät myös asiateksteissä (Kotimaisten kielten keskus b). Varsinaisten kielenhuoltoasenteiden lisäksi halusinkin selvittää, miten tämän päivän toimittajaopiskelijat suhtautuvat yleiskielen vastaisiin muotoihin.

Asennekyselyn ensimmäinen kysymys oli niin sanottu kielenhuoltotesti, jossa vastaajia pyydettiin valitsemaan kaikki ne virkkeet, jotka heidän mielestään sopivat journalistiseen tekstiin. Tehtävässä pyydettiin kiinnittämään huomiota vain virkkeiden kieleen, ei niiden sisältöön. Tehtävänannossa ei kerrottu, että kaikki vaihtoehdot viimeistä lukuun ottamatta (”Mikään yllä olevista ilmauksista ei mielestäni sovi journalistiseen tekstiin”) olivat yleiskielen suositusten vastaisia.

Kotimaisten kielten keskus seuraa kielenkäytön kehitystä aktiivisesti. Suurin osa kielenhuoltotestissä käytetyistä ilmauksista laadittiin yleiskielen seurantatalkoisiin vuosina 2016–2021 tulleiden talkoohavaintojen pohjalta. (Kotimaisten kielten keskus b.) Testiin valikoitui ilmiöitä muun muassa verbittömästä koska-rakenteesta me-passiiviin ja omistusliitteen puuttumisesta moninkertaiseen omistamiseen. Tarkastelen seuraavaksi jokaista viittätoista ilmiötä erikseen.

Ensimmäisenä testissä oli virke ”Harrastan valokuvaamista aivan tosissaan”, jossa possessiivisuffiksia eli omistusliitettä on käytetty väärin. Omistusliitettä tarvitaan paitsi substantiivien myös esimerkiksi olotilaa tai tapaa ilmaisevien rakenteiden kanssa. Tällaisia ilmauksia ovat esimerkiksi *huolissaan*, *pahoillaan*, *mielellään*, *innoissaan* ja *selällään* – tai *tosissaan*, kuten tämän tutkimuksen kyselyssä. Yleiskielen suositusten mukaisesti omistusliitteen tulisi kaikissa tapauksissa mukautua lauseen tekijään tai kokijaan. (Polso 2017.) Kotimaisten kielten keskus on kuitenkin saanut useita talkoohavaintoja tapauksista, joissa olotilaa kuvatessa on käytetty 3. persoonan omistusliitettä, vaikka tekijänä tai kokijana on ollut minä tai sinä. Erityisen yleistä on käyttää sanaa *huolissaan* kaikkiin persooniin viitaten. Ilmiö on yleinen etenkin puhekielessä, ja *huolissaan*-muotoa kuulee usein käytettävän esimerkiksi TV-uutisissa ja ajankohtaisohjelmissä. *Olen huolissaan*-tyyppisissä ilmauksissa aines -an ei oikeastaan hoida enää 3. persoonan omistusliitteen tehtävää, vaan siitä on tullut olotilan adverbien johdin. (Polso 2017.) Hieman yllättäen vain viisi prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että ”Harrastan valokuvaamista aivan tosissaan” sopisi journalistiseen tekstiin. Yleiskielen suositusten mukaisesti

testivirke olisi kuulunut muotoilla seuraavasti: "Harrastan valokuvaamista aivan tosissani."
Luultavasti *olen huolissaan* -muoto olisi saanut enemmän kannatusta yleisyytensä vuoksi.

Toinen virke "Työmatkalle lähtenyt nainen kaipaa pientä lastaansa" pitää sisällään kaksinkertaisen omistusliitteen. Ilmaus "kaipaa lastaansa" sisältää siis ikään kuin kaksi yleiskielen suositusten mukaista muotoa: *kaipaa lastaan* ja *kaipaa lastansa* (Korhonen 2016b). Varsinkin puhekielessä omistusliitteet tippuvat yhä enenevässä määrin pois, joten kuten Korhonen (2016b) toteaa, omistusliitteiden käytöstä voi aina ilahtua, vaikka liika onkin liikaa. Kyselyyn vastanneista kahdeksan prosenttia valitsi kaksinkertaisen omistusliitteen hyväksyttäväksi muodoksi. Merkittävää ja yllättävää on se, että jopa viidesosa kieliä tai kielitiedettä opiskelleista hyväksyi kaksinkertaisen omistusliitteen, kun taas maallikoista vain 6 prosenttia oli sitä mieltä, että se sopisi journalistiseen tekstiin.

Kolmantena testissä ehdotettiin virkettä "Minun auto varastettiin eilen illalla". Aiemmissä esimerkivirkeissä omistusliite on ollut joko väärä tai kaksinkertainen, mutta tästä virkkeestä se puuttuu kokonaan, sillä suositusten mukaan pitäisi kirjoittaa "minun autoni". Puhekielessä omistusliite jää usein pois, ja Polson (2017) mukaan juuri puhekielen vallitseva käytäntö sekä sosiaalinen media vaikuttavat siihen, että omistusliite saattaa asiateksteistäkin unohtua. Eräässä yleiskielitalkoisiin tullessa kommentissa myös arveltiin, että omistusliite jätetään tarkoituksella pois silloin, kun ei haluta kuulostaa liian asialliselta tai viralliselta. Kolmas selitys omistusliitteiden lisääntyvälle pois putoamiselle on se, että yleiskielessäkin on joskus käytössä sekä omistusliitteellinen että -liitteetön muoto. Tällaisia poikkeuksia ovat esimerkiksi sanonnat *hän vietti syntymäpäivää(nsä) eilen* ja *he viettivät lomaa(nsa) Ranskassa* sekä perheeseen liittyvät ilmaukset *meidän perhe(emme)* ja *teidän suku(nne)*. Muotojen moninaisuus saattaa hyvinkin lisätä epävarmuutta omistusliitteiden oikeasta käytöstä. (Polso 2017.) Virkkeen "Minun auto varastettiin eilen illalla" hyväksyi 13 prosenttia kyselyyn vastanneista. Edellisiin omistusliitteitä koskeviin ilmiöihin verrattuna luku on korkea, joten omistusliitteettömyys on selkeästi jo yleisempää ja hyväksyttävämpää kuin esimerkiksi kaksinkertaisen omistusliitteen käyttö. Nähtäväksi jää, hyväksytäänkö yleiskieleenkin tulevaisuudessa sellaiset muodot, joissa omistajuutta ilmaistaan pelkällä persoonapronominin genetiivimuodolla ("minun auto").

Neljäs testivirke sisältää verbittömän koska-rakenteen: "Kaikki tämä tuntuu turhalta, koska sota". Kelloniemen (2016) mukaan rakenteen taustalla saattaa olla internet-meemeistä tuttu englannin kielen *because*-ilmaus eli *I like this because reasons*. Yleiskielen mukaista olisi käyttää persoonamuotoisen verbin sisältävää kokonaista lausetta, esimerkiksi: "Kaikki tämä tuntuu turhalta, koska sota on pilannut kaiken." Kelloniemen (2016) mukaan rakennetta käytetään usein

”puhtaan leikkisästi” tai silloin, kun halutaan ilmaista ironiaa, mutta asiateksteissä siihen törmää vain harvoin. Kelloniemen tekstistä on kulunut jo lähes kuusi vuotta, joten ilmiö on yleistynyt entisestään. Siihen viittaa myös se, että jopa 15 prosenttia kyselyyn vastanneista hyväksyisi verbittömän koska-rakenteen journalistisessa tekstissä.

Viidentenä virkkeenä testissä oli ”Kolme matkustajaa loukkaantuivat vakavasti”. Kyseisessä virkkeessä verbiä on taivutettu yleiskielen suositusten vastaisesti. Vaikka matkustajia on enemmän kuin yksi, verbin tulee mukautua yksikkömuotoiseen lukusanaan *kolme*. Näin ollen oikea muoto olisi ”Kolme matkustajaa loukkaantui vakavasti”. (Kempainen 2017.) Verbin yksikkömuoto synnyttää Kemppaisen (2017) mukaan vaikutelman mainittua suuremmasta ihmisjoukosta, josta halutaan korostaa vain lukusanalla osoitettua määrää. Esimerkkilauseen mukaisessa tilanteessa matkustajia on siis enemmän kuin kolme, mutta vain kolme heistä on loukkaantunut.

Monikkomuotoinen verbi voi kuitenkin yleiskielessäkin olla joskus paikallaan. Tällöin henkilöiden määrä on rajattu ja lauseessa on usein mukana jokin joukkoa määrittävä pronomini, kuten *nämä* tai *kaikki*. (Kempainen 2017.) Esimerkiksi lause ”Kaikki kyydissä olleet kolme matkustajaa loukkaantuivat vakavasti” olisi siten yleiskielen suositusten mukainen. Kyselyn esimerkivirkkeessä tällaista pronomini määrätettä ei kuitenkaan ollut, joten virke oli yleiskielen vastainen. Virke nousi kielenhuoltotestissä jaetulle toiselle sijalle eli jopa neljäsosa kyselyyn vastanneista piti muotoa hyväksyttävänä. Tämä kieli siitä, ettei verbien taivuttaminen lukusanoja sisältävien ilmausten yhteydessä ole toimittajaopiskelijoillekaan kovin selkeää – tai sitten he vain pitivät väärää muotoa ymmärryksestään huolimatta hyväksyttävänä.

Myös kuudes virke ”Hoitajat ovat rokotettu koronaviruksen aiheuttamaa tautia vastaan” sai hyväksyntänsä lähes neljäsosalta vastaajista. Virkkeessä on käytetty monikkumuotoista verbiä, vaikka yleiskielen mukaista olisi taivuttaa verbiä yksikössä. Oikea muoto olisi siis *on rokotettu*. Ilmiö on sinänsä sama kuin edellisessä ”Kolme matkustajaa loukkaantuivat vakavasti” -virkkeessä, mutta tässä ”Hoitajat ovat rokotettu” -virkkeessä passiivilause onkin hahmotettu osittain aktiivilauseeksi ja monikollinen ilmaus *hoitajat* subjektiksi. Korhosen (2021) mukaan on kiinnostavaa, että ilmiö leviää puhekielen sijaan juuri kirjallisen mallin kautta. Yleiskielitalkoisiin osallistuneiden mukaan rakenteeseen voikin törmätä lähes päivittäin jopa kokeneiden toimittajien kirjoituksissa (Korhonen 2021). Korhonen (2021) pitää tällaisen passiivi- ja aktiivilauseen ”sekamuotin” yleistymisen syynä hyperkorrektiutta eli ”oletetun oikean muodon ylittävöittelua” ja yleistyvän kirjallisen mallin suurta vaikutusta omiin teksteihin. Ilmiön tuoreudesta kertonee jotain sekin, että tämän tutkimuksen kyselyssä ”Hoitajat ovat rokotettu koronaviruksen aiheuttamaa tautia

vastaan” -virkettä piti hyväksyttävänä lähes kolmasosa alle 30-vuotiaista, mutta vain 12 prosenttia yli 30-vuotiaista vastaajista.

Seitsemäs virke kielenhuoltotestissä oli ”Omistajaa eikä kuljettajaa saatu tavoitettua”. Virkkeestä puuttuu kieltosana ”ei”. Kieltosanattomissa kieltolauseissa kieltäminen on Kelloniemen (2016) mukaan usein tunnepitoista ja rakennetta on kutsuttu leikillisesti aggressiiviksi. Tällaista kieltorakenteen käyttöä voi nähdä epämuodollisissa ilmauksissa, kuten *vähempää voisi kiinnostaa* tai *hitot se mikään vahinko ollut* (Kelloniemi 2016). Tämän tutkimuksen kyselyssä käytettiin kuitenkin epäsymmetristä *ei–eikä*-ilmausta, josta toinen kieltosana puuttuu kokonaan. Virkettä voi olla vaikea hahmottaa, joten kieltosanaa tulee yleiskielen suositusten mukaisesti käyttää kummankin kiellettävän asian yhteydessä: ”Ei omistajaa eikä kuljettajaa saatu tavoitettua.” (Kelloniemi 2016.) Yleiskielen vastaisen, epäsymmetrisen virkkeen hyväksyi 15 prosenttia kyselyyn vastanneista. Yllättäen jopa melkein neljäsosa yli 30-vuotiaista piti virkettä hyväksyttävänä, kun taas alle 30-vuotiaista alle kymmenesosa oli sitä mieltä, että ilmaus sopisi journalistiseen tekstiin.

Kielenhuoltotestin kahdeksannessa virkkeessä on käytetty puhekielistä me-passiiviva: ”Me kansanedustajat ollaan kansalaisten puolella.” Passiivin käyttö me-muodossa on Kemppaisen (2017) mukaan alun perin savolaisuus, mutta nykyisin se korvaa lähes poikkeuksetta perinteiset *olemme-* ja *menemme-*muodot aina, kun kielenkäyttötilanne sallii pienen epämuodollisuuden. Ilmiön yleisyydestä kertoo esimerkiksi se, että me-passiivi opetetaan myös suomea toisena ja vieraana kielenä opiskeleville, jotta tavanomaisen puhekielen ymmärtäminen olisi heille helpompaa (Kemppainen 2017). Yleiskielen suositusten mukaisesti virke tulisi kuitenkin edelleen muotoilla muotoon ”Me kansanedustajat olemme kansalaisten puolella”. Väärinmuotoillun virkkeen hyväksyi yllättäen vain kahdeksan prosenttia vastaajista, joten toimittajaopiskelijat pitänevät rakennetta pääosin edelleen vain puhekieleen soveltuvana.

Yhdeksäs virke ”Ei sitä ilmastopoliitikkaa näin hoideta” antoi osviittaa siitä, miten toimittajaopiskelijat suhtautuvat *se*-sanana käyttöön ikään kuin määräisenä artikkelina. Raevaaran (2016) mukaan substantiivin edessä oleva *se*-sana ilmaisee, että viittauksen kohteena oleva henkilö tai asia on jo kuulijalle tuttu ja sen avulla voi tarkentaa, mistä puhutaan: ”Tapasin aamulla sen miehen.” *Se*-sanana käyttö on saattanut yleistyä Suomessa englannin tai ruotsin kielen vaikutuksesta, mutta ilmiötä on havaittu jo 1800-luvulla (Raevaara 2016). Vastaajista lähes viidesosa oli valmis hyväksymään *se*-sanana määräisen artikkelin roolissa – ainakin kyseisessä esimerkkilauseessa. On mahdotonta tietää, hyväksyisivätkö he rakenteen isommassakin mittakaavassa vai oliko esimerkkilause vain muotoiltu siten, että se vaikutti yleiskieliseltä.

Kymmenentenä vuorossa oli virke ”Nuoren ihmisenkin sydän voi pysähtyä yllättäen”. Kun liite *-kin* kiinnittyy muuhun sanaan kuin verbiin tai pikkusanaan, sen merkitys on useimmiten *myös*. Tällöin sävy on yleensä paljoksuva *jopa, peräti, kerrassaan*. (Korhonen 2013.) Kielenhuoltotestin virkkeessä liite *-kin* on substantiivin *ihminen* perässä, vaikka virkkeen merkityksen kannalta sen pitäisi yleiskielen suositusten mukaisesti olla adjektiivin *nuori* perässä: ”Nuorenkin ihmisen sydän voi pysähtyä yllättäen.” Tällöin virkkeellä tarkoitettaisiin sitä, että etenkin vanhoilla ihmisillä sydän voi pysähtyä yllättäen, mutta nuorenkin ihmisen sydän voi äkisti pettää. Substantiiviin liitettynä *-kin* muuttaa virkkeen merkitystä olennaisesti, eikä enää voida olettaa puhuttavan vanhoista ja nuorista ihmisistä vaan ihmisistä verrattuna esimerkiksi eläimiin. Toimittajaopiskelijat eivät selvästikään huomanneet tällaista semanttista eroa, sillä virkettä piti hyväksyttävänä yli neljäsosa vastaajista. Yllättävää on etenkin se, että kieliä ja kielitiedettä opiskelevista vastaajista jopa kaksi viidesosaa hyväksyi yleiskielen vastaisen muodon, vaikka semantiikka eli merkitysoppi on olennainen osa kieliopintoja. Ilmiö sai niin paljon kannatusta, että se nousi kaikkien virkkeiden joukosta jaetulle toiselle sijalle.

Kielenhuoltotestin seuraava virke kuului näin: ”Oppilas olevinaan kuunteli opettajaa, mutta selasi samalla puhelintaan.” Yleiskielen suositusten mukaan virke olisi tullut aloittaa näin: ”Oppilas oli kuuntelevinaan opettajaa.” Kyselyssä käytetyssä virkkeessä *olevinaan* on jämähtänyt taipumattomaksi ”muka”-merkityksiseksi partikkeliksi eikä toimi samoin kuin vastaava *-vinaan*-loppuinen yleiskielinen rakenne *oli kuuntelevinaan* (Korhonen 2016c). Yleiskielistä rakennetta *oli kuuntelevinaan* kutsutaan kvasirakenteeksi ja sen merkitys on ”ikään kuin” tai ”leikisti”. Näennäisyyden merkitys säilyy myös yleiskielen vastaisessa *olevinaan*-rakenteessa, johon törmää satunnaisesti myös sanomalehdissä. (Korhonen 2016c.) Korhosen (2016c) mukaan kivettyneelle *olevinaan*-rakenteelle on paikkansa arkisessa kielenkäytössä, ja murretaustansa ansiosta se pysyneekin elinkelpoisena. Vain kymmenesosa kyselyyn vastanneista piti yleiskielen suositusten vastaista *olevinaan*-rakennetta hyväksyttävänä, joten journalistiseen tekstiin se ei opiskelijoiden mielestä ainakaan vielä kuulu.

Seuraava testivirke ”Kuulustelussa langat täytyy olla poliisin käsissä” ei ole peräisin talkoohavaintojen pohjalta kirjoitetuista teksteistä vaan Kielitoimiston ohjepankista tehdystä nostosta (Kotimaisten kielten keskus 2022). Tekstissä pohditaan kielen rakenteita, joiden kohdalla kielenkäyttäjä ei aina ole varma, tulisiko sanasta käyttää nominatiivia eli perusmuotoa (langat) vai genetiiviä eli omistusmuotoa (lankojen). Välttämättömyyttä ilmaisevan nesessiivirakenteen eli esimerkiksi verbirakenteiden *täytyä* ja *olla pakko* kanssa tekijään viittaavan subjektin on yleiskielessä useimmiten oltava genetiivissä: ”Kuulustelussa lankojen täytyy olla poliisin käsissä.”

(Kotimaisten kielten keskus 2022). Nominatiivimuoto *langat* on puhekielessä kuitenkin hyvin yleinen, joten mahdollisesti juuri sen takia jopa viidesosa kyselyyn vastanneista piti sitä hyväksyttävänä. Merkittävää on se, että kukaan kielitieteellistä koulutusta saaneista ei hyväksynyt kyseistä ilmausta, mutta melkein neljäsosa maallikoista piti sitä journalistiseen tekstiin sopivana.

Kolmastoista virke ”Voittajia kontaktoitiin sähköpostitse” esittelee hämmästyttä herättäneen ilmaustyyppin, jossa tyyliltään arkiseen *kontaktoida*-verbiin liittyy kohdetta tarkoittava objekti, esimerkiksi *voittajia* (Korhonen 2016b). Rakenne on yleiskielen vastainen, mutta Korhosen (2016) mukaan ”napakkuudessaan yleistävä”. Yleiskielinen, neutraali vaihtoehto olisi ”Voittajiin otettiin yhteyttä sähköpostitse”. Yleistävä rakenne todella on, sillä melkein neljäsosa kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että yleiskielen vastainen virke sopisi journalistiseen tekstiin. Oma vaikutuksensa on mitä todennäköisimmin englannin kielen *contact*-sanalla.

Kielenhuoltotestin seuraava virke ”Sellaista päätöstä harva pystyy tehdä hetkessä” sai hyväksyntänsä vain viideltä prosentilta vastaajista. Ilmiössä on kyse välttämättömyyttä tai mahdollisuutta ilmaisevien verbien esiintymisestä yleiskielen vastaisesti *tehdä*- tai *tekee(n)*-muodon kanssa. Yleiskielen suositusten mukaista olisi sanoa ”Sellaista päätöstä harva pystyy tekemään hetkessä”. (Korhonen 2016a.) Vaikka kyseinen puhekielinen ilmaustyyppi on levinnyt asiateksteihin, sitä ei Korhosen (2016a) mukaan olla hyväksymässä yleiskieleen, sillä ”verbiyhdistelmät ovat -- moniaalle haaroja ja yhä muuntuva ilmiö, joka ei kosketa edes kaikkia verbien taivutustyyppisiä.” Vaikka samantyyppinen *alkaa tekemään* -muoto on nykyisin hyväksyttävä ”oikean” *alkaa tehdä* -muodon rinnalla, voisi kuvitella, että *pystyä tehdä* rinnastuisi monien mielissä herkästi aiemmin ainoaan hyväksytyyn *alkaa tehdä* -muotoon. Toimittajaopiskelijoiden kielikorva on kuitenkin tässä tapauksessa ollut tarkkana, eikä virheellinen *pystyä tehdä* saanut kovinkaan suurta kannatusta.

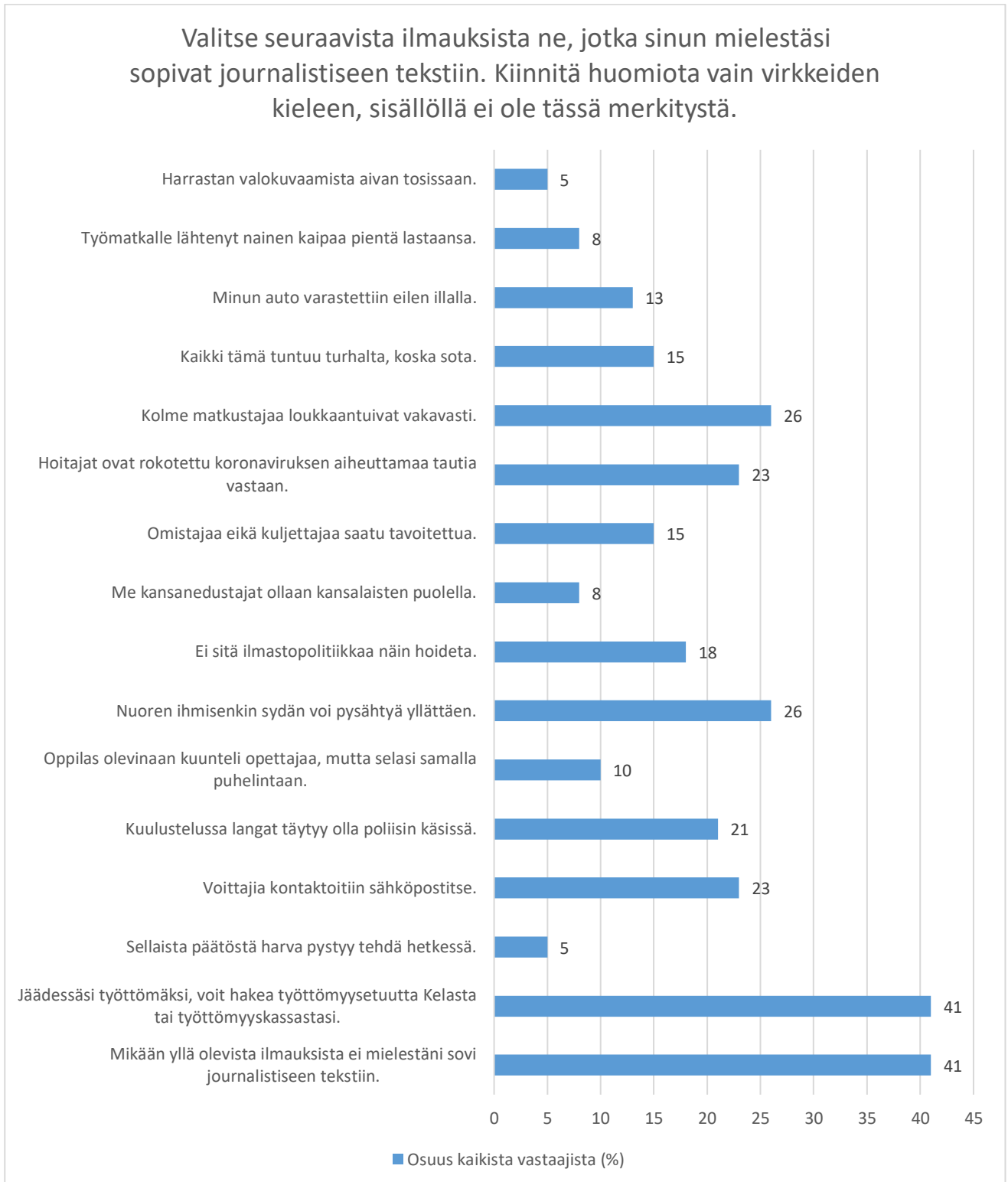
Kielenhuoltotestin viimeisessä varsinaisessa yleiskielen vastaisessa virkkeessä lauseenvastike on erotettu muusta lauseesta virheellisesti pilkulla: ”Jäädessäsi työttömäksi, voit hakea työttömyysetuutta Kelasta tai työttömyyskassastasi.” Pilkun käyttö lauseenvastikkeiden yhteydessä on ”räjähdysmäisesti yleistynyt” (Korhonen 2018). Ilmiö on niin yleinen, että halusin selvittää, taitavatko toimittajaopiskelijat lauseenvastikkeiden pilkutussäännöt. Vaikuttaa siltä, että eivät: jopa 41 prosenttia vastaajista piti pilkkua lauseenvastikkeen yhteydessä hyväksyttävänä. Voi myös olla, että pilkkusääntö on tuttu, mutta vastaajat eivät koe sitä tarpeellisena – testissä hän ei kysytty, onko ilmaus yleiskielen mukainen vaan sopusiksi se journalistiseen tekstiin. Kiinnostavaa kuitenkin on, ettei pilkkusääntö ole kaikille ”lingvisteillekään” tuttu – viidesosa kielitieteellistä koulutusta saaneistakin hyväksyi yleiskielen vastaisen pilkun. Toki kyselyyn osallistui yhteensä vain viisi

”lingvistiä”, joten ilmiön hyväksyi lopulta vain yksi kieliä tai kielitiedettä opiskellut. Vastajamääriin suhteutettuna yksikin on kuitenkin paljon, sillä viiden lingvistin otos ei ole kovin suuri. Jos yksi viidestä kieliä tai kielitiedettä ja journalismia opiskelevista hyväksyy pilkun lauseenvastikkeen yhteydessä, ilmiö on totisesti yleinen. Korhosen (2017) mukaan pilkun lisääminen lauseenvastikkeisiin on yleistynyt todennäköisesti englannin kielen vaikutuksesta, mutta myös siksi, että lauseenvastikerakenteet ovat välillä niin pitkiä, että ne halutaan selvyysyistä erottaa muusta lauseesta.

Testin lopussa oli vielä vaihtoehtona virke ”Mikään yllä olevista ilmauksista ei mielestäni sovi journalistiseen tekstiin”. Jos klikkasi tämän virkkeen, ei pystynyt valitsemaan mitään muita ilmauksia. Vaihtoehto sai yhtä paljon kannatusta kuin edeltäjänsä, 41 prosenttia. Ennalta-arvattavasti suurin osa tämän vaihtoehdon valinneista on opiskellut kieliä tai kielitiedettä yliopistossa. Lingvisteistä kolme viideosaa ja maallikoista lähes kaksi viidesosaa oli sitä mieltä, ettei mikään aiemmista ilmauksista sovi journalistiseen tekstiin.

Kaiken kaikkiaan vastaajat valitsivat kielenhuoltotestissä 116 ilmausta. Jos tästä vähennetään viimeisen ”Mikään yllä olevista ilmauksista ei mielestäni sovi journalistiseen tekstiin” -virkkeen saamat ”äänet”, joita oli 16 kappaletta, jäljelle jää 100 valintaa. Se tarkoittaa sitä, että loput 23 vastaajaa valitsivat keskimäärin hieman yli 4 ilmausta. Tämä kertoo siitä, että yleiskielen vastaiset ilmaukset ovat niin yleisiä, että niitä aletaan jo asiateksteissäkin pitää hyväksyttävänä. Luvut kertovat senkin, että yhden ilmiön hyväksyminen johtaa todennäköisimmin useamman muunkin ilmiön hyväksymiseen.

Kuten eräs vastaaja kommentoi, kysymyksenasettelu/ilmauslista saattoi kuitenkin olla hieman liian johdatteleva, ja sillä saattoi olla vaikutusta opiskelijoiden vastauksiin. Toisaalta, kuten kuva 3 osoittaa, jokaiselle virkkeelle riitti ”hyväksyjä” hyvin vaihtelevasti, ja se taas viittaisi siihen, että vastaajat eivät olisi ymmärtäneet tehtävää niin, että kaikissa virkkeissä on jotakin ”pielessä”.

Kuva 3. Toimittajaopiskelijoiden suhtautuminen yleiskielen vastaisiin muotoihin

6 Pohdinta

Kuten Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kielipoliittisessa ohjelmassa (1998) todetaan, media vaikuttaa ihmisten kielenkäyttöön merkittävästi ja antaa kansalaisille niin hyviä kuin huonojakin kielenkäytön malleja. Toimittajilta sopiikin odottaa erityisen hyvää äidinkielen taitoa. Jotta yhteinen kieli pysyy ”kuosissa”, kuten eräs toimittajaopiskelija asian ilmaisi, sitä pitää huoltaa. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten nykypäivän toimittajaopiskelijat määrittelevät kielenhuollon, miten he suhtautuvat siihen ja miten herkästi he hyväksyvät yleiskielen suositusten vastaisia ilmauksia journalistisessa tekstissä. Tutkimuskysymyksiin saatiin vastaukset.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi osoitti, että tutkimukseen osallistuneet toimittajaopiskelijat määrittelevät kielenhuollon karkeasti jaoteltuna sääntöjen noudattamisen, virheettömyyden, aktiivisen toiminnan ja saavutettavuuden kautta. Sääntöjen noudattaminen ja virheettömyys tarkoittavat käytännössä pitkälti samaa asiaa, mutta pidin ne erillisinä luokkina siksi, että osa vastaajista määritteli kielenhuollon nimenomaan kielioopin ja oikeakielisyyden kautta, kun taas osa painotti erityisesti virheiden korjaamista ja huonojen ilmausten kitkemistä. Aktiivinen toiminta kattaa kaikki määritelmät, joiden mukaan kielenhuolto on kielen säilyttämistä, ylläpitämistä ja kehittämistä eli elinvoimaisena pitämistä. Saavutettavuus puolestaan niputtaa yhteen kaikki määritelmät, joiden mukaan kielenhuollolla tehdään teksteistä helppolukuisempia, ymmärrettävämpiä ja selkeämpiä tai muilla tavoin saavutettavia.

Niin ikään aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin erottelin aineistosta viisi kielenhuoltoa koskevaa asennetta: myönteisen, neutraalin, kielteisen, ristiriitaisen ja kehittymishaluinen. Suurin osa vastaajista suhtautuu kielenhuoltoon myönteisesti ymmärtäen sen hyödyllisyyden etenkin toimittajan työn kannalta. Toimittajaopiskelijat perustelevat kielenhuollon tärkeyttä ammatillisen roolin lisäksi myös kielipolitiikan, yleissivistyksen ja saavutettavuuden kautta. Positiivisten tuntemusten ohella kielenhuolto herättää opiskelijoissa neutraaleja, kielteisiä tai hyvinkin ristiriitaisia tunteita. Osa suhtautuu kielenhuoltoon ennen kaikkea rutiininomaisena osana kokonaisuutta, ja toiset taas kokevat sen pitkävetoiseksi, stressaavaksi tai ahdistavaksi. Yllättävän monen opiskelijan suhde kielenhuoltoon on ristiriitainen: kielenhuoltoa pidetään ensiarvoisen tärkeänä, mutta silti se pelottaa, turhauttaa tai ärsyttää. Oma joukkonsa ovat he, jotka ovat motivoituneita kehittämään omia kielenhuoltotaitojaan tai kokevat tunnontuskia siitä, ettei kielenhuoltoon ole syystä tai toisesta tullut kiinnitettyä niin paljon huomiota kuin pitäisi. Sisällönanalyysia tukevat myös aineistosta tehdyt määrälliset havainnot, joiden mukaan kolme viidesosaa vastaajista kuvailee suhtautumistaan kielenhuoltoon adjektiivilla *myönteinen* ja jopa lähes kolme neljäsosaa adjektiivilla *kehittymishaluinen*.

Kielenhuoltoasenteiden lisäksi olin erityisen kiinnostunut siitä, miten toimittajaopiskelijat suhtautuvat yleiskielen vastaisiin ilmauksiin, joihin voi mediassakin törmätä jopa päivittäin. Tällaisiin ilmauksiin suhtautumista mitattiin kyselyssä ”kielenhuoltotestillä”, jossa opiskelijat valitsivat esimerkkivirkkeistä ne, jotka heidän mielestään sopivat journalistiseen tekstiin. Hyväksyttävimpinä vastaajat pitivät lauseenvastikkeen yhteydessä olevaa pilkkua, subjektin monikollisen merkityksen mukaan taivutettua verbiä, kun se olisi pitänyt taivuttaa yksikkömuotoisen lukusanan mukaan, sekä virkkeen merkityksen kannalta väärään sanaan liitettyä *kin*-liitettä. Pilkkua lauseenvastikkeen yhteydessä sai hyväksynnän jopa 41 prosentilta ja kaksi muuta ilmiötä yli neljäsosalta vastaajista. Lähes neljäsosa vastaajista oli myös valmis hyväksymään passiivi- ja aktiivilauseen sekamuotin ”Hoitajat ovat rokotettu koronaviruksen aiheuttamaa tautia vastaan” sekä *kontaktoida*-verbin käytön yleiskielisemmän *ottaa yhteyttä* sijaan. Yleisyydestään huolimatta vain kaksi vastaajaa hyväksyi *olen tosissaan* -tyyppisen ilmauksen, jossa omistusliite ei ole taipunut tekijän mukaan, vaikka sen pitäisi.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella käsitteiden reliabiliteetti (luotettavuus) ja validiteetti (pätevyys) avulla. Reliabiliteetti viittaa siihen, miten luotettavaa ja johdonmukaista tietyn mittarin avulla kerätty tieto on. Toisin sanoen tulokset eivät saisi olla sattumanvaraisia, vaan niiden pitäisi toistua, jos tutkimus tehtäisiin uudelleen samoissa olosuhteissa. Validiteetti puolestaan ilmaisee sen, miten hyvin tutkimuksessa käytetty mittari mittaa juuri sitä, mitä sen pitääkin mitata. Validiteetti on hyvä etenkin silloin, kun kyselylomake on suunniteltu tarkasti. (Alanen 2011, 159.)

Kyselytutkimuksia kritisoidaan usein esimerkiksi siitä, että kysymykset kohdistuvat aina tutkijan ennalta tärkeinä pitämiin asioihin. Myös osallistujat saattavat olla epäluotettavia, koska he saattavat jättää kohtia täyttämättä tai tulkita niitä omalla tavallaan. (Alanen 2011, 160.) On mahdollista, että kielenhuoltoasenteista olisi voinut saada vielä tarkemman käsityksen, jos kyselylomake olisi sisältänyt vielä enemmän avoimia kysymyksiä. Siitä, vastasivatko opiskelijat rehellisesti, ei voida tietenkään olla täysin varmoja, mutta toisaalta kyselyyn vastasivat todennäköisesti vain sellaiset henkilöt, joita aihe jollakin tavalla kiinnostaa. Tämä on huonokin asia, sillä tutkimustulokset olisivat saattaneet olla hyvinkin erilaiset, jos kyselylomakkeeseen olisi tarttunut useampi kielenhuoltoon syvästi inhoava opiskelija – tai jos otoskoko olisi ollut ylipäättään isompi. Koska vastausprosentti oli vain hieman yli 14, tulokset eivät ole yleistettävissä kaikkiin ammattikorkeakouluissa journalismia opiskeleviin henkilöihin. Tutkimuksen reliabiliteetin kannalta on kuitenkin olennaista, että tutkimus on helposti toistettavissa samankaltaisena. Luotettavuutta parantaa sekin, että kyselylomakkeessa oli sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä, jotka olivat

kaikki pakollisia. Näin tutkittavasta ilmiöstä pystyttiin muodostamaan mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva.

Tutkimuksen validiteettiin vaikutti etenkin se, että kyselylomakkeessa pyydettiin opiskelijoita määrittelemään omin sanoin, mitä kielenhuolto heidän mielestään tarkoittaa. Koska vastaukset kattoivat kaikki kielenhuollon ”viralliset” osa-alueet, eli kielen järjestelmän tai rakenteen huollon, tekstinhuollon ja kielen aseman huollon (Mm. Hiidenmaa 2004, 273; Kotimaisten kielten keskus a.), lienee turvallista sanoa, että tutkimuksessa esiin nousseet asenteet kohdistuvat kielenhuoltoon juuri sellaisena kuin se laajalti ymmärretäänkin.

Kielenhuoltotestiin liittyi kuitenkin tutkimuksen luotettavuuteen ja pätevyyteen vaikuttavia ongelmia. Hieman yllättäen jopa 41 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, ettei mikään esimerkkivirkkeistä sovi journalistiseen tekstiin. Kaikki virkkeet olivat yleiskielen suositusten vastaisia, mutta vastaajille sitä ei kerrottu. Eräs opiskelija tosin kommentoi, että ”ilmauslista” tuntui hieman liian johdattevalta. Varmuudella ei siis voida tietää, kertoiko opiskelijoiden kielikorva todella sen, että ilmauksissa oli jotakin ”pielessä”, vai valitsivatko he suosiolla ”ei mikään” -vaihtoehdon siksi, että tehtävä vaikutti ansalta. Toisaalta yleiskielen vastaiset ilmaukset saivat yhteensä sata ”klikkausta”, jotka jakaantuivat hyvin vaihtelevasti eri ilmiöitä kuvaavien esimerkkivirkkeiden kesken. Tämä viittaisi siihen, että suurin osa vastaajista ei ole pitänyt kysymystä kompana tai vaikka olisikin, heidän mielestään yleiskieleen kuulumattomat muodot ovat silti jossakin määrin hyväksyttävää. Journalismiin kuuluu hyvin monenlaisia tekstejä, eikä tehtävänannossa eritelty tarkemmin, tulisiko ilmauksia pohtia uutisten, kolumnien tai esimerkiksi pakinoiden kannalta. Kolumnissa tai pakinassa esimerkiksi yleiskielen vastainen ”koska sota” voitaisiin mahdollisesti nähdä hyväksyttävämpänä kuin esimerkiksi uutisessa tai reportaasissa, joten opiskelijoiden vastaukset ovat varmasti riippuneet pitkälti siitäkin, miten laajasti he ovat journalistisen tekstin tässä tapauksessa hahmottaneet.

Mielikäisen ja Palanderin (2002, 105) mukaan asennekyselyissä on aina otettava huomioon vastaajien ”kansanlingvistinen tausta” eli esimerkiksi se, mitä he tarkoittavat murteella, puhekielellä ja median vaikutuksella tai miten heidän koulutuksensa vaikuttaa heidän kielelliseen tietoisuuteensa. Tutkimuksen kyselylomakkeen taustatieto-osuudessa opiskelijoita pyydettiin kertomaan heidän ikänsä, sukupuolensa ja koulutustaustansa. Koska vastaajien mahdollinen kielitieteellinen koulutustausta oli selvillä aineistoa analysoidessa, sen vaikutukset kielenhuoltoasenteisiin oli mahdollista ottaa huomioon. Kieliä tai kielitiedettä opiskelleet suhtautuivat yksittäisiä poikkeamia lukuun ottamatta kielenhuoltoon pääosin samalla tavalla kuin maallikotkin. Suuria eroja ei ollut myöskään eri-ikäisten tai eri sukupuolta edustavien opiskelijoiden

välillä, joten sisällönanalyysia tehdessä avoimia vastauksia ei niiden pohjalta erikseen eroteltu toisistaan.

Tämä opinnäytetyö vastaa tutkimusaukkoon, sillä toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteita ei ole aikaisemmin Suomessa tutkittu. Tulokset ovat hyvin samansuuntaisia kuin kielenhuolto-opetuksen tarvetta yleisesti ammattikorkeakouluissa tutkineella Nivukoskella (2019), joka sai selville, että eri alojen opiskelijoiden kielenhuoltoasenteet ovat varsin myönteisiä. Kuten Nivukosken, myös tämänkin tutkimuksen informantit pitävät kielenhuoltoa tärkeänä, ja osa on jopa sitä mieltä, että sitä opetetaan liian vähän.

Toimitushenkilökunnan kielenhuoltodiskursseja tutkineen Saviniemen (2015, 289) diskursiivinen kieliäsennetutkimus osoitti, että semimaallikot puhuvat useammin hyvästä kuin huonosta kielestä ja kieli nähdään pikemminkin mahdollisuutena kuin uhkana. Myös tämän tutkimuksen semimaallikot osoittivat suhtautuvansa kieleen ja sen huoltoon pääsääntöisesti hyvin myönteisesti ja arvostavasti.

Vaikka tutkimus antoi melko kattavan käsityksen siitä, miten nykypäivän toimittajaopiskelijat suhtautuvat kielenhuoltoon, paljon jäi vielä tutkimatta. Tutkimusta voisi esimerkiksi laajentaa koskemaan myös yliopistossa journalismia opiskelevia. Olisi kiinnostavaa tutkia sitä, eroavatko ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa journalismia opiskelevien kielenhuoltoasenteet toisistaan ja suhtaudutaanko akateemisessa maailmassa esimerkiksi tiukemmin yleiskielen suositusten vastaisiin ilmauksiin. Lisäksi olisi mielekästä haastatella toimittajaopiskelijoita henkilökohtaisesti ja analysoida aineisto Saviniemen (2015) tapaan diskurssianalyysin keinoin. Tällöin informanteista saataisiin todennäköisesti irti vielä tarkempia ja monipuolisempia kuvauksia, joita he eivät mahdollisesti nyt osanneet tai jaksaneet kirjoittaa ”persoonattomaan” kyselylomakkeeseen.

Toisaalta nimettömästi täytettävällä lomakkeella on puolensa: informantit uskaltavat paljastaa sellaisiakin mielipiteitä, jotka eivät kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa välttämättä tulisi puheeksi. Eräälle toimittajaopiskelijalle kielenhuolto on ”koko elämän läpi kestävä harrastus”, sillä kuten hän kursailemattomasti kiteytti: ”Kielenhuolto on seksikästä!”

En lähde väittämään vastaan.

Lähteet

Alanen, R. 2011. Kysely tutkijan työkaluna. Teoksessa Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. (toim.). Kieltä tutkimassa – tutkielman laatijan opas, s. 146–161. Finn Lectura. Helsinki.

Haaga-Helia. Journalismin koulutus, medianomi (AMK). Luettavissa: <https://www.haaga-helia.fi/fi/journalismin-koulutus-medianomi-amk-helsinki>. Luettu: 20.5.2022.

Havumäki, M. 2020. ”Särkee silmiä ja sielua” Lifestyleblogien lukijoiden ja kirjoittajien suhtautuminen kieliongelmiin. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. Luettavissa:

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/119558/Havum%C3%A4kiMaaria.pdf?sequence=2&isA%20llowed=y>. Luettu: 6.12.2021.

Heikkinen, L. 2018. Luovaa kirjoittamista harrastavien asenteet kielenhuoltoon kohtaan.

Kandidaatintutkielma. Oulun yliopisto, humanistinen tiedekunta. Luettavissa:

<http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201802081180.pdf>. Luettu: 6.12.2021.

Heikkinen, V. & Mantila, H. 2011. Kielemme kohtalo. Gaudeamus. Helsinki.

Hiidenmaa, P. 2003. Suomen kieli – who cares?. Otava. Helsinki.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.

Jaakkola, M. 2013. Hyvä journalismi – Käytännön opas kirjoittajalle. Kansanvalistusseura. Helsinki.

Kelloniemi, T. 2016. Yleiskielen seuranta: talkoohavaintoja 5. Luettavissa:

https://www.kotus.fi/kielitieto/yleiskieli_ ja_ sen_ huoltaminen/yleiskielen_ seuranta/yleiskielen_ seuranta_ talkoohavaintoja_ 5. Luettu: 20.5.2022.

Kankaanpää, S. 2013. Kieliohjeiden kirjo. Kielikello, 4/2013. Luettavissa: <https://www.kielikello.fi/-/kieliohjeiden-kirjo>. Luettu: 7.5.2022.

Kemppainen, T. 2017. Yleiskielen seuranta: talkoohavaintoja 12. Luettavissa:

https://www.kotus.fi/kielitieto/yleiskieli_ ja_ sen_ huoltaminen/yleiskielen_ seuranta/yleiskielen_ seuranta_ talkoohavaintoja_ 12. Luettu: 20.5.2022.

Kielitoimiston sanakirja 2.5.2022: Kielenhuolto. Luettavissa:

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/kielenhuolto?searchMode=all>. Luettu: 2.5.2022.

Kolehmainen, T. 2014. Kielenhuollon juurilla – Suomen kielen ohjailun historiaa. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Korhonen, R. 2013. Kokoaan suuremmat -kin ja -kaan. Kielikello, 1/2013. Luettavissa: <https://www.kielikello.fi/-/kokoaan-suuremmat-kin-ja-kaan>. Luettu: 22.5.2022.

Korhonen, R. 2016a. Yleiskielen seuranta: talkoohavaintoja 1. Luettavissa: https://www.kotus.fi/kielitieto/yleiskieli_ja_sen_huoltaminen/yleiskielen_seuranta/yleiskielen_seuranta_talkoohavaintoja_1. Luettu: 20.5.2022.

Korhonen, R. 2016b. Yleiskielen seuranta: talkoohavaintoja 6. Luettavissa: https://www.kotus.fi/kielitieto/yleiskieli_ja_sen_huoltaminen/yleiskielen_seuranta/yleiskielen_seuranta_talkoohavaintoja_6. Luettu: 20.5.2022.

Korhonen, R. 2016c. Yleiskielen seuranta: talkoohavaintoja 8. Luettavissa: https://www.kotus.fi/kielitieto/yleiskieli_ja_sen_huoltaminen/yleiskielen_seuranta/yleiskielen_seuranta_talkoohavaintoja_8. Luettu: 20.5.2022.

Korhonen, R. 2017. Kysyttyä pilkusta. Kielikello, 1/2017. Luettavissa: <https://www.kielikello.fi/-/kysyttya-pilkusta>. Luettu: 20.5.2022.

Korhonen, R. 2018. Pisteitä ja pilkkuja. Kielikello, 4/2018. Luettavissa: <https://www.kielikello.fi/-/pisteita-ja-pilkkuja>. Luettu: 20.5.2022.

Korhonen, R. 2021. Monikot syövät yksikköä – yleiskielitalkoiden satoa. Kielikello, 1/2021. Luettavissa: <https://www.kielikello.fi/-/monikot-syovat-yksikko-yleiskielitalkoiden-satoa>. Luettu: 20.5.2022.

Kotimaisten kielten keskus 2022. Kevät pitäisi vai kevään pitäisi tulla pian? Luettavissa: https://www.kotus.fi/kielitieto/yleiskieli_ja_sen_huoltaminen/nostoja_kielitoimiston_ohjepankista/kevat_pitaisi_vai_kevaan_pitaisi_tulla_pian.37956.news. Luettu: 20.5.2022.

Kotimaisten kielten keskus a. Mitä kielenhuolto on? Luettavissa: https://www.kotus.fi/kielitieto/yleiskieli_ja_sen_huoltaminen/mita_kielenhuolto_on. Luettu: 7.5.2022.

Kotimaisten kielten keskus 2018. Suomi tarvitsee pikaisesti kansallisen kielipoliittisen ohjelman – Suomen kielen lautakunnan kannanotto 26.10.2018. Luettavissa: https://www.kotus.fi/ohjeet/suomen_kielen_lautakunnan_suosituksia/kannanotot/suomi_tarvitsee_pikaisesti_kansallisen_kielipoliittisen_ohjelman. Luettu: 6.12.2021.

Kotimaisten kielten keskus b. Yleiskielen seuranta. Luettavissa:

https://www.kotus.fi/kielitieto/yleiskieli_ja_sen_huoltaminen/yleiskielen_seuranta. Luettu: 19.5.2022.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kielipoliittinen ohjelma 1998. Luettavissa:

https://www.kotus.fi/files/3087/Kotimaisten_kielten_tutkimuskeskuksen_kielipoliittinen_ohjelma.pdf. Luettu: 6.12.2021.

Mielikäinen, A. & Palander, M. 2002. Suomalaisten murreasenteista. *Sananjalka*, 44, 1, s. 86–109.

Muikku-Werner, P (toim.), Dufva, H., Eronen, R., Hämäläinen, S., Kotilainen, L., Nevanlinna, T., Varteva, A. & West, T. 2005. *Kielipoliisin käsikirja*. Tammi. Vammala.

Mäntynen, A. 1996. Miten normeista puhutaan – näkökulma ja normien rajat. *Virittäjä*, 100, 4, s. 504–519.

Mäntynen, A., Halonen, M., Pietikäinen, S. & Solin, A. 2012. Kieli-ideologioiden teoriaa ja käytäntöä. *Virittäjä*, 116, 3, s. 325–348.

Nivukoski, E. 2019. Kielenhuolto-opetuksen tarve ammattikorkeakouluissa – Opiskelijoiden kielenhuoltotaidot, -käsitteet ja -asenteet. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. Luettavissa:

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/117115/NivukoskiEmilia.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Luettu: 6.12.2021.

Nuolijärvi, P. 2000. Sociolinguistiikka kielentutkimuksen kentässä. Teoksessa Sajavaara, K. & Piirainen-Marsh, A (toim.). *Kieli, diskurssi ja yhteisö – Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöjä*, s.13–37. Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylä.

OAMK. Medianomi (AMK). Luettavissa:

<https://www.oamk.fi/fi/koulutus/ammattikorkeakoulututkinnot/medianomi-amk>. Luettu: 20.5.2022.

Palander, M. 2001. Kansan käsityksistä lingvistiikkaa. *Virittäjä*, 105, 1, s. 147—151.

Piippo, I. 2016. Kielen kuva. Teoksessa Piippo, I., Vaattovaara, J. & Voutilainen, E (toim.). *Kielen taju – Vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat*, s. 23–52. Art House. Helsinki.

Piippo, I., Vaattovaara, J. & Voutilainen, E. 2016. Koskaan et muuttua saa. Teoksessa Piippo, I., Vaattovaara, J. & Voutilainen, E (toim.). Kielen taju – Vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat, s. 53–82. Art House. Helsinki.

Polso, A.–R. 2017. Yleiskielen seuranta: talkoohavaintoja 13. Luettavissa: https://www.kotus.fi/kielitieto/yleiskieli_ja_sen_huoltaminen/yleiskielen_seuranta/yleiskielen_seuranta_talkoohavaintoja_13. Luettu: 20.5.2022.

Raevaara, L. 2016. Yleiskielen seuranta: talkoohavaintoja 3. Luettavissa: https://www.kotus.fi/kielitieto/yleiskieli_ja_sen_huoltaminen/yleiskielen_seuranta/yleiskielen_seuranta_talkoohavaintoja_3. Luettu: 20.5.2022.

Sahi, A. 2013. Kaikkien ja ei kenenkään vastuulla – Kysely- ja haastattelututkimus Suomen seitsenpäiväisten sanomalehtien kielenhuoltokäytännöistä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos. Luettavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42065/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201309042227.pdf>. Luettu: 6.12.2021.

Sajavaara, P. 1989. Kielenhuollon asemasta. Teoksessa Aalto, S., Hakulinen, A., Laalo, K., Leino, P. & Lieko, A (toim.). Kielestä kiinni, s. 186–208. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Sajavaara, P. 2000. Kielenohjailu. Teoksessa Sajavaara, K. & Piirainen-Marsh, A. (toim.). Kieli, diskurssi ja yhteisö – Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöjä, s.67–106. Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylä.

Saviniemi, M. 2015. On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivirheitä – Toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit. Väitöskirja. Oulun yliopisto, humanistinen tiedekunta. Luettavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526207773.pdf>. Luettu: 6.12.2021.

Turku AMK. Medianomi (AMK), journalismi. Luettavissa: <https://www.turkuamk.fi/fi/tutkinnot-ja-opiskelu/tutkinnot/medianomi-amk-journalismi/>. Luettu: 20.5.2022.

Thurén, J. 11.3.2022. Kirjoitusvirheille nauraminen on tapa hiljentää muiden ääntä. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12332558>. Luettu: 11.3.2022.

Tieteen termipankki 23.4.2022: Kielitiede: sosiolingvistiikka. Luettavissa: <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:sosiolingvistiikka>. Luettu: 23.4.2022.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

Valli, R. 2018. Numerot ja niiden tulkinta määrällisessä tutkimuksessa. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, s.248–260. PS Kustannus. Jyväskylä.

Vehkalahti, K. 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Finn Lectura. Helsinki.

Voutilainen, E. 2016. Kielenohjailu on politiikkaa. Teoksessa Piippo, I., Vaattovaara, J. & Voutilainen, E (toim.). Kielen taju – Vuorovaikutus, asenteet ja ideologiat, s. 147–173. Art House. Helsinki.

Ziemann, M. 30.12.2019. Analyysi: Kirjoitustaito katoaa nyt sellaista vauhtia, että kohta on keksittävä jokin muu tapa kommunikoida. Yle. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11133759>. Luettu: 6.12.2021.

Liitteet

Liite 1. Viesti journalismin opiskelijoille

Hei journalismin opiskelija!

Mitä ajattelet kielenhuollosta? Onko se toimittajan tärkein työkalu vai turhaa piperrystä? Jaa ajatuksesi!

Tutkin opinnäytetyössäni toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteita ammattikorkeakouluissa. Olisin todella kiitollinen, jos sinulta liikenisi muutama minuutti [tämän kyselylomakkeen](#) täyttämiseen.

Kyselyyn vastataan nimettömästi. Aineiston analysoinnin kannalta olennaiset taustatiedot (ikä, sukupuoli, koulutustausta) säilytetään tietoturvasyistä ja hävitetään heti, kun aineisto on järjestetty analysoitavaan muotoon. Tutkimusraportista yksittäisiä opiskelijoita ei ole mahdollista tunnistaa.

Osallistuthan tutkimukseen vastaamalla kyselyyn viimeistään 30.4.2022.

Kiitos!

Aurinkoisin kevätterveisin,

Kati Järvinen

journalismin opiskelija

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

kati.jarvinen(ät)myy.haaga-helia.fi

Liite 2. Webropol-kyselylomake

Toimittajaopiskelijoiden kielenhuoltoasenteet

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Kieli muuttuu ja kehittyy jatkuvasti, ja yleiskieleen vielä toistaiseksi kuulumattomat ilmaukset yleistyvät myös asiateksteissä. Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää juuri sinun ajatuksiasi kielestä ja kielenhuollosta, joten muistathan, että oikeita ja vääriä vastauksia ei ole.

1. Valitse seuraavista ilmauksista ne, jotka sinun mielestäsi sopivat journalistiseen tekstiin. Kiinnitä huomiota vain virkkeiden kieleen, sisällöllä ei ole tässä merkitystä. *

- Harrastan valokuvaamista aivan tosissaan.
- Työmatkalle lähtenyt nainen kaipaa pientä lastaansa.
- Minun auto varastettiin eilen illalla.
- Kaikki tämä tuntuu turhalta, koska sota.
- Kolme matkustajaa loukkaantuivat vakavasti.
- Hoitajat ovat rokotettu koronaviruksen aiheuttamaa tautia vastaan.
- Omistajaa eikä kuljettajaa saatu tavoitettua.
- Me kansanedustajat ollaan kansalaisten puolella.
- Ei sitä ilmastopolitiikkaa näin hoideta.
- Nuoren ihmisenkin sydän voi pysähtyä yllättäen.
- Oppilas olevinaan kuunteli opettajaa, mutta selasi samalla puhelintaan.
- Kuulustelussa langat täytyy olla poliisin käsissä.
- Voittajia kontaktoitiin sähköpostitse.
- Sellaista päätöstä harva pystyy tehdä hetkessä.
- Jäädessäsi työttömäksi, voit hakea työttömyysetuutta Kelasta tai työttömyyskassastasi.
- Mikään yllä olevista ilmauksista ei mielestäni sovi journalistiseen tekstiin.

2. Mitä kielenhuolto mielestäsi tarkoittaa? *

3. Mitä ajatuksia ja/tai tunteita kielenhuolto sinussa herättää? ***4. Kuinka tärkeänä pidät kielenhuoltoa ***

yleissivistyksen kannalta?

- erittäin turhana
- melko turhana
- en turhana mutten tärkeänäkään
- melko tärkeänä
- erittäin tärkeänä

opintojen kannalta?

- erittäin turhana
- melko turhana
- en turhana mutten tärkeänäkään
- melko tärkeänä
- erittäin tärkeänä

työelämän kannalta?

- erittäin turhana
- melko turhana
- en turhana mutten tärkeänäkään
- melko tärkeänä
- erittäin tärkeänä

vapaa-ajan kannalta?

- erittäin turhana
- melko turhana
- en turhana mutten tärkeänäkään
- melko tärkeänä
- erittäin tärkeänä

5. Miksi kielenhuolto on mielestäsi turhaa/tärkeää? *

6. Mitkä seuraavista adjektiiveista kuvaavat parhaiten suhtautumistasi kielenhuoltoon?**Valitse 1–3 osuvinta. ***

- epävarma
- välinpitämätön
- kehittymishaluinen
- motivoitunut
- myönteinen
- kielteinen
- neutraali
- kiinnostunut
- itsevarma
- turhautunut
- ennakkoluuloinen
- huolimaton
- huolellinen
- jokin muu, mikä? _____

TAUSTATIEDOT**7. Sukupuoli ***

- nainen
- mies
- muu
- en halua kertoa

8. Ikä *

- 20
- 21–25
- 26–30
- 31–40
- 41–50

- 51–60
- 61–

9. Koulutustausta *

- ammatillinen tutkinto
- ylioppilastutkinto
- alempi korkeakoulututkinto
- ylempi korkeakoulututkinto
- jokin muu, mikä? _____

10. Oletko opiskellut yliopistossa pää- tai sivuaineenasi suomea, vieraita kieliä tai kielitiedettä? *

- Kyllä
- En

11. Missä oppilaitoksessa opiskelet journalismia? *

- Haaga-Helia ammattikorkeakoulussa
- Turun ammattikorkeakoulussa
- Oulun ammattikorkeakoulussa

12. Haluatko kommentoida kyselyä tai perustella vastauksiasi? Sana on vapaa!